

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1938.

Andra kammaren.

Nr 33.

Tisdagen den 10 maj.

Kl. 4 e. m.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talman-
nen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 3 och den 4 innevarande maj.

§ 2.

Herr statsrådet *Nilsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 314, angående ändrad förläggningsplats för Värmlands flygflottilj m. m.;
och
nr 315, angående uppförande av ämbetsbyggnader för marinens och flyg-
vapnets ledande organ m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition, nr
313, angående anslag för budgetåret 1938/39 till utbyggande av fångvårdens
ungdomsanstalt å Skenäs m. m.

§ 4.

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden och memorial nr
128—132, bevillningsutskottets betänkanden nr 20—22, bankoutskottets me-
morial och utlåtande nr 42 och 43 samt andra kammarens fjärde tillfälliga ut-
skotts utlåtande nr 6.

§ 5.

Herr förste vice talmanen lämnade på begäran ordet till

Interpellation.

Herr **Bagge**, som anförde: Herr talman! Den 14 januari 1937 riktades
till Konungen en skrivelse, som utmynnade i en hemställan, att Kungl. Maj:t
måtte vidtaga åtgärder för att bereda de i privatvård arbetande sjuksköter-
skorna tryggare anställningsförhållanden samt pensionsrätt. Skrivelsen var
undertecknad av ett antal sakkunniga och för denna fråga intresserade perso-
ner, och den byggde på en undersökning som dessa verkställt på uppdrag av
vissa representanter för statliga och kommunala sjukvårdsmyndigheter samt
för olika sjuksköterskeföreningar och andra för sjukvårdsfrågor intresserade
sammanslutningar, vilka sammanträtt på kallelse av överståthållare Nothin.

I skrivelsen framhölls bl. a., att medan de sjuksköterskor som inneha stat-
liga, kommunala eller likartade befattningar i allmänhet erhållit sina avlö-
nings- och pensionsförhållanden ordnade på ett någorlunda tillfredsställande

Interpellation. (Forts.)

sätt, måste däremot de sjuksköterskor, som arbeta i den privata sjukvården fortfarande ordna för sin utkomst och sin ålderdomsförsörjning utan stöd av det allmänna. Då de på grund av sjukdom eller ålder ej längre äro arbetsdugliga, komma de ofta nog i en svår ställning och råka stundom i ren misär. En dylik skillnad i fråga om sjuksköterskornas försörjningsvillkor kan ej anses vara skälig, framhöllo de kommitterade.

Dessa rent humanitära synpunkter förtjäna enligt min mening beaktande. Taxan för privatsköterskornas ersättning har aldrig kunnat sättas högre än till 6 kronor per dag. Arbetsmöjligheterna ha också varit så säsongbetonade att medelinkomsten härigenom blivit lägre än vad som kan anses lämpligt. Vid inträffad sjukdom, överanstängning och arbetslöshet ha de privatsköterskor, som ej äga privat förmögenhet, ingenting annat att falla tillbaka på än den inkomst de haft per arbetsdag. Följden har ofta blivit att deras ekonomi under sådana perioder underminerats.

När det gäller privatvårdens problem överhuvud taget bör den synpunkten beaktas, att — som de kommitterade också framhållit — sjukvården i hemmen trots utvidgningen av anstaltvården icke torde kunna undvaras. Den förra uppbäres emellertid till väsentlig del av den privata sjukvården. Om åtgärder icke vidtagas för att åt privatsköterskorna bereda förmåner, som stå i skäligt förhållande till dem, sjuksköterskorna i statligt eller kommunalt reglerad tjänst åtnjuta, är det enligt kommittén att befara, att tillgången på privatsköterskor kommer att minska på ett sätt, som säkerligen skulle medföra allvarliga olägenheter.

Kommitténs uttalande, att alla åtgärder, som vidtagas för att förhindra en icke i och för sig nödvändig ansvällning av sjukhusvården, böra vara välkomna för samhället, synes mig riktigt. Sjukvård i hemmen blir i många fall en direkt avlastning av anstaltvården, som, särskilt under epidemitider, skulle behöva utvidgas avsevärt, om ej väl utbildade privatsköterskor funnes att tillgå. Förhållandena på många av våra sjukhus skulle med all sannolikhet ej varit så svåra med avseende på trängsel eller platsbrist, om det funnits en fastare privatsköterskeinstitution med bland annat ordnade pensionsförhållanden. Som förhållandena nu äro, söka sig de unga sjuksköterskorna ofta fortast möjligt till fasta platser med säkrare anställningsförhållanden och rätt till tjänsteårsberäkning för pension. Under 1937 minskades antalet av de vid sjuksköterskebyråerna för privatvård och vikariat disponibla sjuksköterskorna med 300, varav de flesta erhöilo fasta platser.

Den förut nämnda kommittén anser för sin del, att lösningen av privatsköterskornas pensionsfråga bör betraktas som den viktigaste delen av det föreliggande problemet. Under de senare åren ha också upprepade framställningar om en sådan lösning gjorts. Vissa svårigheter möta emellertid. Styrelsen för statens pensionsanstalt har sålunda avstyrkt pensioneringens utsträckande även till privatsköterskor med motiveringen, att en sådan åtgärd skulle komma i strid med den hittills vedertagna grundsatsen för pensionering i anstalten, nämligen att pensionsrätt skall vara bunden vid befattning och ej vid person i annan måtto än för så vitt personen vore innehavare av en med pensionsrätt förenad befattning. Kommittén hänvisar härtill och uttalar, att det erfordras en utredning av hela spørsmålet om privatvård å ena sidan samt anstaltvård och öppen sjukvård, besörjd av sjuksköterskor i offentlig tjänst, å den andra. För att pensioneringsfrågan skall kunna lösas, synes en sådan utredning enligt kommitténs mening böra anvisa vägar för att fastare anknyta privatvården till den offentliga sjukvården. Kommittén diskuterar själv vissa utvägar. Jag nöjer mig med att på denna punkt hänvisa till kommitténs skrivelse och vill endast betona vikten av att något göres för att pröva frågan i hela dess

Interpellation. (Forts.)

vidd i avsikt att komma fram till bättre villkor för privatvården och privatsköterskorna.

Hur än denna fråga på lång sikt löses synes det emellertid ofrånkomligt, att staten på något sätt träder emellan för att hjälpa de privatsköterskor, som uppnått en sådan ålder, att de icke kunna komma in under eventuella nya anställnings- och pensionsbestämmelser. Detta önskemål framhäves också i kommitténs skrivelse, och enligt min mening är det både rimligt och rättvist att staten under alla förhållanden tar sig an de äldre privatsköterskornas sak.

Då hittills ingenting försports om Kungl. Maj:ts inställning i hela detta, ingalunda oviktiga problem anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kungl. socialdepartementet få framställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att vidtaga åtgärder, som syfta till en lösning av de i denna interpellation berörda frågorna?

Denna anhållan bifölls.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial, nr 141, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till handelshamnar och farleder; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 75, i anledning av väckt motion angående utredning om sammanslagning av de båda svinraserna Yorkshire och Förädlad Lantras;

nr 76, i anledning av väckt motion rörande ett bättre tillgodoseende av kommunernas och fiskarbefolkningens intressen i fråga om saltsjöfisket;

nr 77, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser beträffande ledamotsavgiften till hushållningssällskapen;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i gällande allmänna grunder för hushållningssällskapens organisation;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till främjande av gemensam maskin användning inom det mindre jordbruket jämte i ämnet väckta motioner;

nr 80, i anledning av väckt motion angående skäliga administrationsbidrag till hushållningssällskapen för deras verksamhet i samband med vissa stödåtgärder;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till hushållningssällskapen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den kemiska analys- och kontrollverksamheten för jordbrukets behov jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dels åtgärder mot smittsam kastning hos nötkreatur, dels ock anslag till statens veterinärbakteriologiska anstalt för budgetåret 1938/1939.

§ 7.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 238, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående yrkesinspektionens organisation m. m.;

nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett statens institut för folkhälsan jämte en i ämnet väckt motion;

nr 241, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till läroanstalter för dövstumma m. m., utom såvitt angår upphävande av lagen angående dövstumundervisningen, ävensom i avseende å i ämnet väckta motioner; och

nr 244, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till underhåll av Tullgarns slott m. m.;

från bevillningsutskottet:

nr 242, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 288 med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa m. m.;

från första lagutskottet:

nr 243, i anledning av väckt motion om avskaffande av prästexamen; samt

från jordbruksutskottet:

nr 247, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen, kapitalbudgeten, gjorda framställningar om anslag till kapitalinvesteringar i arrendegnehemsfonden och arrendelånefonden;

nr 248, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar rörande anslag till kolonisation och dels Kungl. Maj:ts proposition angående hjälpåtgärder åt vissa lägenhetsinnehavare å kronomark;

nr 249, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till den lägre mejeriundervisningen m. m.;

nr 250, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt kemisk-växtbiologiska anstalten i Norrbottens län; och

nr 251, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lantbrukshögskolan.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Björklund</i>	under 2 dagar fr. o. m. den 12 maj,
› <i>Hult</i>	› 5 › › › 12 › och
› <i>Barnekow</i>	› 6 › › › 12 › .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.15 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 11 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos var för sig samt hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

nr 314, angående ändrad förläggningsplats för Värmlands flygflottilj m. m.; och

nr 315, angående uppförande av ämbetsbyggnader för marinens och flygvapnets ledande organ m. m.

§ 2.

Föredrogs statsutskottets memorial, nr 141, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till handelshamnar och farleder.

Den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter jordbruksutskottets utlåtanden nr 75—83.

§ 4.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av väckta motioner om rätt för medborgare i de andra nordiska länderna att söka lärarbefattningar vid svenska universitet och högskolor m. m.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft motionerna nr 130 och 131 i första kammaren av herr *Myrdal m. fl.*

I motion I: 130 hade hemställts, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och i vilken utsträckning samma rätt, som svensk medborgare har att söka lärarbefattningar vid våra universitet och högskolor, kan medgivas dansk, finländsk, isländsk eller norsk undersåte samt annan utländsk medborgare, som varit svensk eller härstammar från svensk medborgare».

Ang. rätt för medborgare i de andra nordiska länderna att söka lärarbefattningar vid svenska universitet och högskolor m. m.

I motion I: 131 hade hemställts, »att riksdagen ville besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förutsättningslös utredning angående huruvida och i vilken utsträckning högre tekniska befattningar, t. ex. befattningar såsom tjänsteläkare, tjänstarkitekter, tjänsteingenjörer o. s. v., skola kunna göras tillgängliga för danskar, finländare, isländare och norrmän samt för andra utländska medborgare, som varit svenska eller härstamma från svenska medborgare, på likartade villkor som för svenskar».

Utskottet hemställde,

- 1) att motionen I: 130 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;
- 2) att motionen I: 131 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Ang. rätt för medborgare i de andra nordiska länderna att söka lärarbefattningar vid svenska universitet och högskolor m. m. (Forts.)

Reservation hade avgivits av herrar *Karl August Johanson, Nils Andersson, Björck, Andrén, Fast, Lundqvist, Nilsson* i Göteborg, *Wallentheim* och *Nilsson* i Steneberg, som ansett, att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen med bifall till motionen I: 130 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och i vilken utsträckning samma rätt, som svensk medborgare hade att söka lärarbefattningar vid våra universitet och högskolor, kunde medgivnas dansk, finländsk, isländsk eller norsk undersåte samt annan utländsk medborgare, som varit svensk eller härstammade från svensk medborgare;

2) att riksdagen med bifall till motionen I: 131 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förutsättningslös utredning angående huruvida och i vilken utsträckning högre tekniska befattningar, t. ex. befattningar såsom tjänsteläkare, tjänstarkitekter, tjänsteingenjörer o. s. v. skulle kunna göras tillgängliga för danskar, finländare och norrmän samt för andra utländska medborgare, som varit svenska eller härstammade från svenska medborgare, på likartade villkor som för svenskar.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Wallentheim: Herr talman! I likhet med några andra ledamöter av utskottet har jag icke kunnat ansluta mig till den ståndpunkt utskottsmajoritetens intagit i denna fråga, och jag skall nu be att med några ord få motivera detta mitt ställningstagande.

Det finns väl icke någon enda i kammaren och väl knappast någon enda i hela Norden, som icke uppriktigt gläder sig åt det samarbete och den samhörighetskänsla hos Nordens folk, som oavbrutet vuxit sig starkare under de senare årtiondena. Under trycket av den hårda tid, i vilken vi leva, börjar Norden alltmer utmejslas som ett enhetligt och klart begrepp, och här möter över hela linjen en folkstämning, som kan sägas vara enhetlig i sina syften bokstavligen från slott och till koja. Jag delar till fullo utskottets uppfattning om att detta samarbete bör i sin praktiska utgestaltung växa fram fritt och otvunget och ur den hos alla de berörda folken bestämda känslan av att samarbetet vilar på rella grunder.

Då vi ha att behandla frågan om detta samarbete kan det ju emellertid icke hjälpas, att vi stå inför ett dilemma. Å ena sidan gäller det att icke tvinga eller forcera fram en utveckling åt det håll vi önska, å andra sidan är det lika angeläget, att vi icke stanna bara vid några allmänna talesätt om samhörighet och samarbete. Vad vi måste göra är icke att odla några lösa och flyktiga känslöstämningar utan att söka uträtta någonting, som på denna punkt ger resultat att inrikta oss på en bestämd målsättning. Flera gånger tidigare ha vi stått i den situationen, att den nordiska samhörighetskänslan blossat upp. Alldeles särskilt var det fallet i mitten av förra århundradet. Men den inställning, som då förefanns, var känslomässigt betingad och uppammad, och den förflyktigades också ganska hastigt när påfrestningarna kommo. Sedan dess är det mycket som hänt. Samarbetet mellan olika folkgrupper i Norden har skapat andra förutsättningar än förr. Den allmänna politiska utvecklingen har gjort likaledes. Men då gäller det också för oss att se till, att samarbetet blir sådant, att det icke blåser omkull, om kontinentens stormar börja rasa häruppe kring våra knutar. Ett nytt misslyckande på denna punkt skulle, så vitt jag förstår, för mycket lång tid framåt och kanske för all framtid t. o. m. vålla obotliga skador.

Det nordiska samarbete, varom vi här tala, tänka vi oss väl i allmänhet

Ang. rätt för medborgare i de andra nordiska länderna att söka lärarbefattningar vid svenska universitet och högskolor m. m. (Forts.)

följa tre huvudlinjer. Vi tänka på det politiska uttryck det kan få — med det försvarspolitiska samarbetet som slutpunkt. För min del är jag beredd att taga konsekvenserna av den uppfattningen, att det verkligen existerar en intim ödesgemenskap mellan de nordiska folken, men jag är fullt på det klara med, att denna fråga icke på långa vägar är mogen och att det icke finns någon enhetlig uppfattning kring densamma.

Beträffande det ekonomiska samarbetet är jag lika övertygad om att stora praktiska svårigheter på alla håll möta och att en för hastig takt kan framkalla misstämning och verka avkylande.

Så ha vi det tredje område, där samarbete kan komma ifråga, nämligen det kulturella och sociala området. Där förefaller det mig, som om man redan nu kunde vinna praktiska framkomstmöjligheter i långt större utsträckning än tidigare varit fallet. Där borde väl arbetstakten kunna bli litet hastigare tycker man, än på andra områden, då likartade språkförhållanden och samhällsförhållanden i varje fall medverka därtill. Det är väl också ett område, där påfrestningarna och uppoffringarna äro minst kännbara. Få vi där fram ett utvidgat samarbete, förefaller det mig, som om vi hade något att bygga även det övriga samarbetet på, det politiska och det ekonomiska, och kunde vi lägga detta arbete så, att det icke bara komme fram vid festdagarnas högtidstalande utan också under vardagens enahanda, föreställer jag mig att vi hade uträttat en god gärning. Kunna vi icke ens på det kulturella och sociala området göra någonting, är det hela enligt min mening hopplöst. Då må vi högtidstala och skåla med varandra vid våra fester, så länge vi orka själva och så länge vi få några som följa med oss.

För min del ser jag i det nordiska samarbetet något alldeles särskilt, någonting som innehåller vida mera än ett vanligt samarbete länder emellan. Samarbete bedriva vi praktiskt taget med alla folk, med tyskar, fransmän, italienare, ryssar o. s. v. på det vetenskapliga området. Vi utbyta erfarenheter med dem, men som sagt: det nordiska samarbetet skall väl ge något mera. Därvidlag skall det väl vara fråga om att låta ett verkligt erfarenhetsmässigt utbyte i den riktning, som motionen antyder, komma fram. Och det synes mig, som om det vore lättare att göra detta inom det vetenskapliga området och när det gäller de högre tekniska befattningarna, där alltid en viss frihet kan ges, där bundenheten i formerna icke behöver vara lika stor som på andra områden.

Jag erkänner gärna, att de överläggningar, som nu hållas vid konferenser mellan olika grupper av Nordens folk, naturligtvis äro givande och värdefulla, men nog skulle väl utbytet bli större, om man icke bara lärde känna varandra rent teoretiskt utan om de olika ländernas medborgare hade möjligheter till praktiskt arbetsutbyte, att de med andra ord icke bara framträdde som tillfälliga gäster utan finge arbeta under ett direkt ansvar och med direkta arbetsuppgifter. Jag ser i de båda här föreliggande motionerna en möjlighet till en värdefull utökning av kulturkretsen i Norden på det vetenskapliga arbetsområdet. Alla de nordiska staterna äro var för sig små och jämförelsevis obetydliga, men tillsammans är Nordens folk en folkgrupp på ungefär 16 miljoner, en folkgrupp med rikt socialt och kulturellt liv, proportionsvis större än befolkningssiffrorna i och för sig kunna antyda. En utvidgning av kulturarbetet efter de linjer motionen uppdrager måste, så vitt jag förstår, verka befämjande på hela det vetenskapliga forskningsarbetet i Norden och framför allt vara betydelsefullt för de yngre forskarna, när det gäller möjligheten att få arbeta på ett större fält. Jag vågar också tro, att ett samarbete de nordiska staterna emellan på det sätt motionerna föreslå skulle ge större rörlig-

Ang. rätt för medborgare i de andra nordiska länderna att söka lärarbefattningar vid svenska universitet och högskolor m. m. (Forts.)

het och i många fall bryta den instängdhet, som icke sällan kan uppstå vid ett lärosäte, om icke friska rekryteringsvindar få blåsa. Vi veta av praktisk erfarenhet, att vetenskapen ofta är utsatt för böljegång, att det är vågdalar och vågkammrar på detta område. Vågkammarna bero väl på att det finns lärarkrafter, som äro geniala i sitt arbete och kunna komma med resultat men som också ha möjlighet att samla hängivna lärjungar. Inom ett litet land är ju möjligheten att ge utkomst och sysselsättning åt en sådan lärjungeskara ganska liten, och många gånger är det väl så, att en hel del unga, som ha förutsättningar att verkligen kunna uträtta något, ge upp verksamheten därför att de räkna med att icke få någon placering. Om Norden vore en enhet i större bemärkelse än nu, skulle möjligheterna att tillvarata just dylika saker bli större. Det är ett utsträckande av kulturarbetet, varigenom ingen behöver bli lidande utan, såvitt jag förstår, endast alla parter ha gagn — om det nämligen är någon mening i vårt myckna tal om människoandens frihet och obundenhet av tränga nationalitetsgränser.

Jag tycker också för min del, att det är ganska naturligt, att ett initiativ på denna punkt kommer ifrån svensk sida, inte i främsta rummet därför att svenskarna äro det största nordiska folket utan av den anledningen, att Sverige intar en central plats i Norden och att det också genom sitt läge och sin historiska utveckling kan framträda som förmedlare mellan olika företeelser inom nordiskt kynne, exempelvis mellan danskt och finländskt. Detta är de positiva synpunkter som ha gjort, att jag för min del har gått på den linje, som angivits i reservationen.

Utskottet har nu avstyrkt motionerna på, som det förefaller mig, huvudsakligen fyra huvudgrunder. Den första huvudgrunden, som utskottet stöder sig på, är den, där man säger, att de akademiska lärostolarna ha inte bara fostrande uppgifter utan de äro tillika ämbeten. Det må vara sant. Men då vill jag tillägga, att rent principiellt är redan nu den uppfattningen bruten genom de möjligheter, som finnas att kalla särskilt förtjänta utländska vetenskapsmän till innehavare av lärostolar i landet. Ett vidgande av möjligheterna på denna punkt behöver väl inte betyda, att man släpper efter i fråga om den särskilda kompetens, som på detta område kan fordras. I varje fall är det icke reservanternas mening. I motionen och även i reservationen yttras klart och tydligt, att det förutsättes här, att slussarna inte öppnas på vid gavel för ett utbyte, som inte kan vara önskvärt eller möjligt. Det heter, att utredningens hela syfte är att undersöka, huruvida och i vilken utsträckning en utvidgning på detta område kan ske. Jag är fullt medveten om att det finns områden, där ett internordiskt utbyte kanske inte är möjligt att verkställa. Men det är ju dessa saker, som utredningen närmare får syssla med. Det är ju det, som det gäller att undersöka, nämligen vilka möjligheter vi förfoga över. Äro de praktiska svårigheterna här så stora, att man inte kan komma någon vart, eller att ömsesidighet inte heller kan vinnas, få vi konstatera det och då få vi böja oss för dessa fakta och även säga oss, att tiden inte är mogen ännu. Men till dess att en undersökning där verkligen är gjord synes det mig, som om det inte vore någon anledning att undanhålla sig en undersökning. De nordiska folken äro väl inte så egenartat väsensskilda, att det inte finns möjlighet för dem inbördes att ganska noga tränga in i varandras väsen. Funnes inte den möjligheten är ju hela talet om Nordens enhet och inbördes samhörighet inte något annat än tomt tal.

Den andra punkten, som utskottet stöder sitt avslagsyrkande på, är den där man säger, att förutsättningar för ett visst samarbete finnas redan nu. Man kan kalla utländska vetenskapsmän till vårt land och ge dem lärostolar, och

Ang. rätt för medborgare i de andra nordiska länderna att söka lärarbefattningar vid svenska universitet och högskolor m. m. (Forts.)

det finns möjlighet i form av anslag att inbjuda vetenskapsmän, som vilja föreläsa här. Ja, det är bra allt detta, och jag önskar, att vad som där är gjort fortsättes. Men är det inte ändå så, att en gäst, en tillfällig gäst, är ändå en gäst, och det blir ett helt annat värde med det arbete, som denne gäst utför, om han knytes någon längre tid till det land han gästas och där får vara med om inte bara en uppvisning i form av föreläsningar utan får vara med om ett pågående uppfostringsarbete.

Bland undertecknarna av de föreliggande motionerna finna vi tre stycken yngre professorer ur olika partier — jag skulle tro män med rik erfarenhet från våra högskolor och deras arbete, och jag kan också anta att de uppfattningar, som de givit uttryck åt i motionerna, bygga på erfarenheter, som de verkligen tillmätta vikt och betydelse.

Utskottets tredje argument ligger på det planet att man säger, att samarbetet skall växa sig fram under frihet och inte under tvång. Jag har förut sagt, att jag ansluter mig till denna principiella ståndpunkt. Men jag kan inte låta denna ståndpunkt bli liktydig med att jag slår mig ned med armarna i kors och bara sätter mig och väntar på den utveckling, som kan följa. Ha vi en uppfattning om det önskvärda i att befrämja den utveckling, som vi här önska, är det väl vår skyldighet att befrämja den på allt sätt och att undanröja de svårigheter, som finnas, där detta är möjligt. Jag är rädd för att talet kring den fria utvecklingen ingenting annat blir än undanflykter, som betyda, att man ingenting vill göra.

Det fjärde argumentet, som utskottet stöder sitt avstyrkande på, är att riksdagen här inte skall ta något initiativ, utan att det är regeringen, som skall sondera terrängen i samförstånd med de andra nordiska regeringarna. Det kanske kan tyckas vara förmätet, att man yttrar sig i denna sak, men jag skall ändå be att få säga ett par ord om den. För det första behöver väl i detta fall det ena goda inte förskjuta det andra. För det andra skulle jag vilja säga, att nog tycker jag, att det vore av värde, om regeringen, när den går att göra en eventuell framstöt på detta område, då visste, att den har bakom sig en riksdag med en positiv inställning, om den visste, att här verkligen fanns en folkopinion att bygga på. Det vore väl värre, om regeringen här toge ett initiativ och sedan det visar sig, när detta initiativ skall närmare utformas, att den inte har folkrepresentationen med sig. Lika förvånad som jag är över att många av mina partivänner, som jag vet äro besjälade av en sann förståelse för det internationella samarbetets betydelse, ha ställt sig så tveksamma på denna punkt, lika förvånad är jag över att vissa högermän, som bruka uttala sig om att riksdagen icke begagnar sina möjligheter till initiativ, också äro att återfinna på avslagslinjen. Jag såg i Svensk Tidskrift för någon månad sedan en artikel, där det uttalades att den svenska riksdagen i själva verket för en skentillvaro och att den aldrig varit så svag ända sedan Karl XI:s dagar som den just nu är. Här vore väl, såvitt jag förstår, ett tillfälle att på ett visserligen litet område ta ett initiativ, och som en enkel medlem av transportkompaniet skall jag gärna vara villig att här hjälpa till.

Jag är naturligtvis fullt på det klara med de svårigheter, som finnas på detta område, men det hindrar mig ändå inte ifrån att ha den uppfattningen, att vi böra försöka att här göra en insats. Det skulle enligt min mening vara en befriande handling, om Sveriges riksdag med erkännande av svårigheterna på detta område ändå sade ifrån, att Norden för oss är inte bara ett geografiskt begrepp, det är inte bara ett ämne för högtidliga festtal, utan det är en realitet, som vi äro benägna att göra något för, som vi också äro benägna att göra ett offer för, om så skulle behövas på någon punkt, och att vi

Ang. rätt för medborgare i de andra nordiska länderna att söka lärarbefattningar vid svenska universitet och högskolor m. m. (Forts.)

också äro benägna att göra en anpassning i våra vanor, om så skulle behövas. Ett sådant uttalande skulle enligt min mening här verkligen rensa luften, och det är därför, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Persson* i Undersvik och *Jonsson* i Eskilstuna samt fröken *Hessलगren*.

Herr **Hallén**: Herr talman! När man hör herr Wallentheims varmhjärtade vädjan till kammaren med anledning av de föreliggande motionerna om nordiskt samarbete, skulle man kunna var frestad att tro, att motparten, som här intager en annan ställning än han, är den verkliga reaktionären, som döljer sig bakom varjehanda svepskäl för att kunna motsätta sig förverkligandet på detta område av den nordiska samarbetsidén. Jag vill redan i inledningen av debatten säga, herr talman, att om debatten skall kunna hållas på ett intellektuellt redligt plan, alla sådana argument böra bannlysas. Det lyckas icke att spela ut utskottsmajoriteten såsom mera ljum och ligkiltig för den nordiska samarbets-tanken och såsom hänvisande till andra områden, där denna kan genomföras, därför att den icke skulle vilja saken. Vi vilja saken fullt lika mycket som reservanterna. Vi icke bara vilja nordiskt samarbete i allmänhet utan önska även, att motionärernas önskemål en gång skola komma verkligheten betydligt närmare. Men den frågan måste då först ställas: hur skall detta nordiska samarbete i praktiken se ut? Motionerna sikta på, att man skall utbyta akademiska lärare vid våra universitet och högskolor. De sträcka sig dessutom längre: dessa professorer, som motionera i saken, ifrågasätta, att s. k. tjänsteläkare och tjänstearkitekter och tjänsteingenjörer också under vissa förutsättningar skola bli likaberättigade med svenska sökande till svenska befattningar och vice versa. Om vi utbyta det underliga uttrycket tjänstearkitekter och tjänsteläkare mot det vedertagna uttrycket, är det länsarkitekter och provinsialläkare man avser. Tjänsteingenjörer äro, såvitt jag vet, inga andra än våra vägingenjörer. Hur en placering av danskar, normän och finnar på dessa befattningar skulle ske, skall jag komma till om en liten stund.

Vad våra professorer beträffar ha reservanterna erkänt, att redan nu äger Kungl. Maj:t möjlighet att kalla förtjänsta och skickliga sådana vetenskapsmän till svenska lärostolar. Men, säga reservanterna, det räcker icke, detta utbyte är alldeles för litet. Ja, det är mycket möjligt. Men om man då tänker sig, att man skall under förutsättning av reciprocitet genomföra rätt för övriga nordiska vetenskapsmän att söka och inneha på samma villkor som deras svenska kamrater akademiska befattningar i vårt land, hur kommer detta att taga sig ut i praktiken? Vi skola tänka på den saken en smula och icke förirra oss för långt bort i ideologier.

Låt oss tänka oss, att en dansk medicinare får rätt att enligt grundlagens bud söka och inneha befattning som t. ex. professor i Uppsala i den medicinska disciplinen. Då får en svensk samma rätt att söka till Köpenhamn. Det är emellertid icke bara detta man skall eftersträva — att den ene kan söka lika väl som den andre — utan det finns något annat, som är lika angeläget, och det är frågan om utbildningen för att nå fram till dessa höga poster. Och vidare: hur är det med den objektiva prövningen för att verkligen bli innehavare av dylika befattningar? Reservanten förklarade, att man naturligtvis skall ställa samma vetenskapliga krav på den ene som på den andre. Ja, tacka för det! Men om t. ex. utbildningstiden i en sådan disciplin i Danmark kanske är till tiden hälften så kort som den i Sverige, om vidare man icke där liksom i Sverige har grundlagsbud på att det är efter förtjänst och skicklighet det skall provas,

Ang. rätt för medborgare i de andra nordiska länderna att söka lärarbefattningar vid svenska universitet och högskolor m. m. (Forts.)

om vederbörande skall få befattningen, utan, såsom fallet är i övriga nordiska länder, det hela sker efter betydligt friare och godtyckligare principer, då frågar jag kammaren: blir denna möjlighet till tävlan likvärdig för de svenska vetenskapsmännen? Om en dansk söker, skall han t. o. m. kunna klaga, om han icke kommer på förslag, och det kan bli strid, om han icke blir utnämnd. Men vad har en svensk för rätt att klaga i motsvarande fall?

Jag skall taga ett annat exempel — från vårt finska grannland. Om en finsk docent t. ex. söker en professur vid Lunds universitet och han icke blir utnämnd av Kungl. Maj:t, vad kan då först och främst inträffa? Jo, ärendet kan dragas inför konstitutionsutskottet. Det är klart, att han icke fått sin grundlagsenliga rätt skyddad, bör saken kunna prövas. Men detta är intet lockande perspektiv, när det gäller professorsbefattningar i framtiden. Hur går det vidare med reciprociteten? Om vi också tänka oss, att finnarna gå med på att svenskar få söka och inneha professorsbefattningar i Åbo och Helsingfors på samma villkor som finska vetenskapsmän, kan man fråga sig, vad det är för befattningar av akademisk art i Åbo och Helsingfors, som kunna komma i fråga. Är det någon idé att rikssvenskar skola söka svenskspråkiga befattningar, som svenskfinnarna efter möda och strid fått reserverade åt sig? De äro nog Gudi klagat icke flera än att de behöva få besättas med de svenskfinnar, som finnas. Och är det någon i kammaren, som verkligen tror, att de renodlat purfinska befattningarna skulle annat än rent teoretiskt och formellt ställas öppna för svenska sökande? Det kan man naturligtvis ha olika uppfattningar om, men jag för min del tror, att, sådant som det mentala läget för närvarande är i Finland, det tyvärr är alldeles uteslutet.

Vidare kan man ju ifrågasätta, när det gäller denna motion nr 131, om de s. k. tjänsteläkarna och tjänsteingenjörerna o. s. v., om det egentligen förefinnes något stort behov av att låt oss säga danska läkare skola bli provinsialläkare i Värmland, Dalarna eller Jämtland eller att finnar skola bli länsarkitekter i Umeå eller Mariestad eller någon annanstans. Jag undrar, om detta icke är mest teoretiska spekulationer, som på intet sätt motsvaras av de verkliga önskemålen och behoven i de resp. nordiska länderna.

Vi mena — och det är ingalunda undanflykter eller svepskäl — att det nordiska samarbetet, som är av så utomordentligt stor betydelse, skall effektueras på ett helt annat sätt även när det gäller tillträde till de akademiska befattningarna. Vetenskapen är naturligtvis — jag tror herr Wallentheim också påpekade det — till hela sitt väsen internationell, och även om Rom och Berlin icke erkänna detta i dag, kommer ju förr eller senare den tid, då människorna måste erkänna det. Därför är det också klart, att det är ett önskemål, att i en framtid det icke skall vara några murar mellan de olika nordiska universiteten. Men vad vi ifrån utskottsmajoritetens sida velat betona är, att det är en annan förutsättning, som icke ingår i utredningen, som först måste genom Kungl. Maj:t undersökas, innan man hoppar på detta förslag om utbyte av professorer. Jag menar, att utan att skatta alltför mycket åt idén om s. k. Gleichschaltung, likformighet och uniformitet, måste man se till, att utbildningen göres mera likartad. När det gäller att avlägga de akademiska lärodomsproven måste man börja på den grunden och se till, att det blir större likformighet både för rättvisans skull och för att underlätta det akademiska samarbetet. Det är nämligen inte bara viktigt, att vi få en och annan norsk, dansk, finsk och isländsk professor här i vårt land, utan också, att det blir en andlig kulturgemenskap. Jag skall ta ett exempel. Det är klart, att det är önskvärt, att exempelvis värmländska teologer kunna få tentera i nytestamentlig exegetik i Oslo, för att ta ett praktiskt exempel, och det bör också

Ang. rätt för medborgare i de andra nordiska länderna att söka lärarbefattningar vid svenska universitet och högskolor m. m. (Forts.)
 kunna ordnas i en framtid så att t. ex. studerande av nationalekonomi skola kunna resa över till Åbo och Helsingfors för att tentera och eventuellt ta sin examen.

Då säger någon: men detta är väl ett avskräckande perspektiv. Skall man ha en sådan likformighet, som kanske utplånar vår nationella säregenhet? Det bör finnas utrymme för den också. Men jag menar, att skall man särskilt på vetenskapens gebit åstadkomma ett intimt samarbete och samverkan, bör på ett tidigt stadium denna likformighet genomföras. Det är en första förutsättning för att saken skall tagas upp. På det sättet mena vi, att man fördjupar och förankrar samarbetet i verklig kunskap om de nordiska folken.

Jag tillåter mig, herr talman, att peka på några andra framkomliga vägar. Utskottet har erinrat om några ganska blygsamma anslag under åttonde huvudtiteln för att befrämja det vetenskapliga nordiska samarbetet på resp. 3,000 och 5,000 kronor. Jag erkänner gärna, att det är ganska löjligt små summor, och de behöva betydligt utökas. Vad vi måste få är ett nordiskt samarbete på en folkligare, bredare och mera demokratisk basis. Det är där det skall byggas upp. Vi mena därför att svenska staten bör i detta stycke öka sina anslag till skolresor och skolbarnsutbyte med de nordiska länderna. Det är ingenting att förakta. Man bör vidare ge mycket större anslag till nordiska kongresser och konferenser för lärare, läkare, kommunalmän och andra samt till konferenser för det frivilliga folkbildningsarbetet.

Nu säger man: Men sådant finns ju redan nu! Ja, men det skall alldeles särskilt favoriseras och stödjas ifrån statsmakternas sida för att på det sättet skapa inbördes information om det nordiska folklivet i respektive länder. Det är ju en första förutsättning för att nordiska vetenskapsmän och tjänsteinnehavare skola kunna byta platser! Då måste man låta brygga över mellan de nordiska folkgrupperna först. Detta arbete är betydligt angelägnare och en första ofrånkomlig förutsättning för detta senare.

Jag vill påpeka, att det socialdemokratiska partiet gick i år i författning om ett utbyte av talare vid sina 1 maj-demonstrationer. Det är ju en alldeles riktig idé, och jag menar, att det är på alla dessa olika fronter, som detta samarbete måste organiseras, fördjupas och på alla punkter, där det är möjligt erhålla statsmakternas effektiva stöd.

När vi ivra för allt detta, menar jag, att det får inte finnas en skugga av tveivel om vår ärliga åstundan, att detta nordiska samarbete skall utvidgas och befrämjas så långt som möjligt är.

Jag vill också peka på de redan nu gällande konventionerna i fråga om fattigvård och barnavård. Det är ju en tanke, som skall fullföljas så långt man kan utan att äventyra den nationella säregenheten hos respektive folk. Sök åstadkomma största möjliga likformighet även när det gäller den sociala välfärdspolitiken och samhällsbyggandet överhuvud taget. Det är former av nordisk samverkan — det berörs visserligen inte i motionen, och det får man inte begära — som jag anser äro angelägnare. Det är på dessa områden vi först måste prestera ett effektivt och nyttigt arbete. Då menar jag, att på det sättet uppbyggs det verk, som gör Norden till en andlig och kulturell enhet, en enhet, herr talman, som kan lägga icke sitt svärd men väl sitt ord i vågskålen vid nationernas rådslag och tala en dag förnuftets och besinningens ord i en oförnuftig och besinningslös värld. Vi vilja nordiskt samarbete i lika hög grad som motionärerna och reservanterna. Ja, vi kunna, om det gäller, sträcka oss ännu längre och säga, att det är för oss en gripande tanke att den nordiska ödesgemenskapen skall kunna gå ännu längre. Den dag, som örlog och ofärd hota de nordiska länderna, värmas våra hjärtan vid tanken på

Ang. rätt för medborgare i de andra nordiska länderna att söka lärarbefattningar vid svenska universitet och högskolor m. m. (Forts.)

bilden av de nordiska folken stående hand i hand för att gemensamt värna oförfytterliga och heliga livsvärden. De nordiska folken äro de enda i världen, som äga de korskrönta standaren med sina symboliska förpliktelser, och att se dem både i fredens och i ofredens dagar sida vid sida är en tanke, som vill gripa oss alla.

Det var, herr talman, en skald, som för några år sedan, när oväder hotade Skandinavien, sjöng några ord, där han bland annat sade:

Ännu blott röken från främmande krut driver in över skäret,
Blicka med vaksamma ögon dit ut,
lugn men stödd mot geväret.

Denna enhet på alla områden mellan de nordiska folken är en kär tanke, och det finns för oss, som representera utskottsmajoriteten, ingen tvekan om vår villighet att på alla punkter effektivisera detta nordiska samarbete inte minst när det gäller de akademiska tjänsterna. Men vi mena, att det förutsätter en prövning av förhållandena, som icke ingår i motionens utredningskrav utan som uteslutande bör på ett taktfullt och försynt sätt utföras av Kungl. Maj:ts regering, och jag är säker om att det också kommer att ske. Vi mena med andra ord, att de linjer, som vi skisserat för detta nordiska samarbete, äro praktiska — motionens åter opraktiska — och därför yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Mosesson: Herr talman! Vad det här gäller är ju, huruvida kammaren skall ge sin principiella anslutning till den mening, som i de två väckta motionerna är uttalad, eller skall avvisa denna tanke. Det synes mig, som om utskottets ärade vice ordförande i det anförande, som han nyss höll, verkligen inte presterat en tillfredsställande överensstämmelse mellan orden och det yrkande, som han framställde på slutet. Jag skall be att kort och gott få säga: Jag vill inte, att vi skola vara med om att onödigtvis uppehålla de murar, som nu avgränsa de nordiska folken i kulturellt avseende, och vid vissa tillfällen resa upp stegar över dessa murar och skaka hand med varandra och betyga vårt allianssinne, och sedan ta ned stegarna och se efter, att det inte blivit något hål i murarna, så att någon kan komma över från den ena sidan till den andra. Jag tycker vi ha haft tillräckligt mycket av detta tal om enhet och samförstånd de nordiska folken emellan på det kulturella området och allt för litet av sådana gärningar.

Jag skall fördenskull be att få hemställa om bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Hilding* och *Sandberg*.

Herr Lundqvist: Herr talman! Jag undrar, om det inte är så, att vi litet var ganska ofta förvånats över hur blygsamma resultat som åstadkommits där nere i Genève och på alla andra platser, där internationella konferenser hållits, särskilt om man tar hänsyn till det rika ordflödet och den aldrig sinande strömmen av stora ord och vackra fraser, som fyllt de olika konferensdagarna från morgon till kväll. Jag misstänker, att förvåningen här i vårt land ej sällan också tagit sig uttryck i inte alltför smickrande tankar och ord om dessa internationella förhandlingar. Men, herr talman, det är kanske inte så lätt att komma fram till några krafitag på det mellanfolkliga området. Jag har föranletts att göra dessa reflexioner, när jag tagit del av förhandlingarna i konstitutionsutskottet, när jag läst dess utlåtande och när jag också hört utskottets ärade vice ordförande här räkna upp skäl efter skäl mot att göra nå-

Ang. rätt för medborgare i de andra nordiska länderna att söka lärarbefattningar vid svenska universitet och högskolor m. m. (Forts.)

got, stapla upp hinder på hinder mot att överhuvud taget söka komma någon vart. Här gäller det dock, herr talman och ärade kammarmarkrater, frågor, som endast beröra de nordiska brödrafolken och det gäller ingenting annat än ett beslut om en utredning, huruvida det inte ändå på här berörda speciella områden skulle vara möjligt att komma från ord till handling. Jag menar, att när redan så blygsamma försök möta så stora hinder inom Sveriges riksdag, bör man kanske inte förväna sig så mycket över att det internationella samförståndet hittills inte kunnat visa mera storartade resultat än som skett, särskilt om man tänker på, hur stora motsättningar där råda mellan olika folk. Skall man överhuvud taget tänka sig något mellanfolkligt samarbete av betydelse, bör det väl, om det skall ske någonstans, kunna ske här i norden. Motsättningarna mellan de nordiska folken äro inga. Samförståndet de nordiska folken emellan är hundraprocentigt. Vi tala praktiskt taget alla ett språk, som vi alla förstå. Vi ha ungefär samma skaplynne. Samma karaktär kännetecknar, praktiskt taget, alla dessa nordiska folk. De sociala förhållandena äro också tämligen likartade. Förhållandena äro med ett ord sådana, att jag tror, att det är få utlänningar, som överhuvud taget kunna märka någon skillnad mellan de olika nordiska folken.

Jag är visserligen inte blind för att man kan resa erinringar mot de förslag, som äro framförda i dessa motioner, och då kanske närmast den motion, som avser de högre så kallade tekniska tjänsterna. När det gäller olägenheterna beträffande universiteten tycker jag, att vi kunna taga vad som därvidlag invänts från utskottets sida med tämligen stort lugn. Jag vill understryka, vad herr Wallentheim sade, att motionerna ju äro framburna av inte mindre än tre olika professorer, som representera tre olika högskolor.

Om man verkligen vill — och alla talare ha ju förklarat, att det är deras verkliga mening — få till stånd ett effektivt nordiskt samarbete och ett nordiskt närmande, finns det dock, menar jag, grundad anledning att åtminstone söka komma så långt, att vi taga ett initiativ för att undersöka, om det finns någon möjlighet att här bygga en eller annan ytterligare bro mellan de nordiska folken. Att neka till en förutsättningslös utredning rörande de frågor som det här gäller, vill jag, herr talman, i varje fall inte vara med om.

Sedan vill jag till utskottets ärade vice ordförande säga, att här är ju inte fråga om, att vi skola ögonblickligen, i samma stund en tanke föres fram, vara färdiga att anamma den. Utskottet har självt i sitt utlåtande påmint om, att praktiskt taget samma fråga var uppe inför riksdagen år 1932. Vi ha alltså, herr talman, haft minst sex år på oss — frågan har tidigare också varit uppe — att fundera på den.

Sverige är ju vidare det största av de nordiska länderna. Det är väl också av olika anledningar det ledande, och det förefaller mig då vara det mest naturliga, att det landet då också skall taga initiativet i frågor, sådana som det här gäller. Nu säger utskottet och dess ärade vice ordförande, att det första initiativet i varje fall inte skall tagas från *riksdagens* sida utan av Kungl. Maj:t. Utskottets ärade vice ordförande var också övertygad om att Kungl. Maj:t inte skulle underlåta att taga detta initiativ. Beträffande det sista skulle jag vilja säga, att det skulle i någon mån förväna mig, om ett sådant initiativ skulle bli följden av ett direkt avslag här i riksdagen på en framställning om att ett initiativ skall tagas.

Vidare förefaller det mig nog också vara för Kungl. Maj:t värdefullt, att denna förberedande behandling av frågan äger rum i riksdagen, så att Kungl. Maj:t får veta, hur den allmänna meningen i folkförsamlingen ligger i den här ifrågavarande saken.

Ang. rätt för medborgare i de andra nordiska länderna att söka lärarbefattningar vid svenska universitet och högskolor m. m. (Forts.)

Utskottet gör vidare det i mina ögon djärva påståendet, att om man vill främja samförståndet och samarbetet de nordiska folken emellan skall man inte gå den väg, som motionärerna och reservanterna vilja gå, utan att man gör det på bättre sätt, om man fortsätter att främja det samarbete *under fria former*, som hittills ägt rum. Jag tycker för min del, att det ena goda bör inte hindra det andra. Jag kan inte ansluta mig till utskottets vice ordförandes uttalande på den punkten, och jag menar, att riksdagen här bör taga initiativet, jag menar detta även om jag inte kan dela herr Wallentheims uppfattning om motiven därför. Jag tror nämligen, att om riksdagen här tar initiativet, kommer det inte att nämnvärt stärka eller förbättra riksdagens politiska maktställning. Det är alltså inte av det skälet jag menar, att initiativet skall komma från riksdagen, utan av de skäl som jag förut nämnde.

Det har vidare sagts inom utskottet, att om man på detta sätt låte professorer från de andra länderna verka inom våra högskolor, skulle det komma att inverka ofördelaktigt på svensk kultur och vetenskap. Företrädarna därför skulle inte längre kunna göra sig gällande vare sig inomlands eller utomlands på samma sätt som hittills. Jag måste säga, att jag har mycket svårt att förstå detta, ty här förutsättes ju fullkomlig reciprocitet, och då skulle alltså anordningen för vårt vidkommande verka så, att de svenska professorer, som inte finge plats vid våra högskolor, i stället skulle få verka i de andra nordiska länderna. Verksamhetsområdet för svensk kultur och vetenskap skulle väl därigenom vidgas. Genom tillmötesgående av motionärernas önskemål skulle man alltså, i stället för att minska möjligheterna för svensk vetenskap att göra sig gällande, öka dem.

Även de högre tekniska befattningarna skulle ju bli föremål för reciprocitet, och även där skulle alltså gälla, att de svenskar, som skulle behöva vika för några utlänningar, skulle ha möjlighet att bryta sig en bana i annat land.

Nu har man emellertid pekat på alla de svårigheter som möta, därför att man har olika författningsbestämmelser. Hur skall det bli när man har olika kvalifikationskrav, och hur skall det bli när man har olika tillvägagångssätt för att pröva vederbörandes behörighet, när det gäller besvärsrätt och så vidare? Ja, visst kan man på det sättet stapla upp en massa svårigheter. Men utredningen är ju begärd just för att man skall få undersökt och klarlagt, om svårigheterna äro av den storleksordning, att de inte kunna bryggas över. Utskottet hänvisar till 1932 års behandling av frågan, då den då föreliggande motionen avslogs. Jag tycker, att det har hänt så mycket på olika områden sedan år 1932, som gör att åtskilligt nu tarvar större hänsynstagande än då var fallet. Jag tror visserligen inte, herr talman, att även om reservationen, som jag hoppas, segrar i riksdagen, därigenom skulle åstadkommas några underverk eller några revolutionerande återverkningar, men det är ju inte heller något som vare sig motionärerna eller reservanterna avsett.

Till sist vill jag, herr talman, understryka, att ett ärligt försök bör göras och att det bör ske efter de linjer, som dragits upp i de olika motionerna. Reservanterna anvisa vägen, och jag vill inte gå med på vad utskottets vice ordförande sade, att det är opraktiska vägar man anvisat. Förhållandet synes mig vara det rakt motsatta. Jag hoppas, att andra kammaren tar reservationen. Det skulle, enligt mitt sätt att se, hedra kammaren.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lindskog: Herr talman! Då jag på grund av en resa varit förhindrad att deltaga i utskottets behandling av denna fråga, anser jag mig nu så myc-

Ang. rätt för medborgare i de andra nordiska länderna att söka lärarbefattningar vid svenska universitet och högskolor m. m. (Forts.)

ket mer berättigad att här uppträda och säga min mening. Jag har så mycket större skäl därtill, som jag själv skenbart — jag betonar, att det endast är skenbart — kan anses ha ändrat mening sedan förra gången, då frågan behandlades. Förra gången, år 1932, uttalade jag mycket starka sympatier för den tanke, som ligger bakom motionen, och det av två olika skäl. Det var dels därför att det nordiska samarbetet för oss här uppe har en utomordentligt stor betydelse. Och det är sant som det är sagt, att det finns en nordisk ödesgemenskap, och den har ytterligare stärkts och skärpts sedan sex år tillbaka. Det andra skälet som gör, att man måste hysa mycket, mycket starka sympatier för motionerna, är att det vetenskapliga arbetet överhuvud taget är av internationell karaktär. Och om det är av internationell karaktär, faller det av sig självt att det också i mycket, mycket hög grad måste vara av internordisk karaktär. Det är de två starka skälen, och jag tror, att det inte på någon av dessa punkter egentligen finns någon meningsskiljaktighet. Jag ger herr Hallén, utskottets ärade vice ordförande, fullkomligt rätt i att därom behöva vi inte debattera. Den saken är klar. Däremot finns det vissa betänkligheter. För min del anförde jag förra gången, för sex år sedan, tvenne argument. Det ena var, att jag krävde absolut reciprocitet. Det var nämligen så, att det i motionen hade sagts, att även utan reciprocitet borde man gå med på en dylik åtgärd. För min del ansåg jag då — och jag anser det fortfarande — att det vore en nästan upprörande — det vågar jag säga — orättfärdighet mot våra egna akademiker, om de skulle utsättas för den skarpa konkurrens, som våra grannländer kunde presteras, utan att få den fördel som skulle ligga däri, att de själva kunde söka befattningar i våra grannländer. Denna betänklighet har nu för mig bortfallit i och med det att motionärerna bestämt framhålla, att det bör vara reciprocitet. Jag nämnde förra gången, då frågan var före, att utan detta villkor kunde jag aldrig gå med på ett bifall till framställningen. När nu denna betänklighet bortfallit genom motionärernas tillmötesgående på denna punkt, har den kanske för mig största betänkligheten fallit.

Den andra betänkligheten står i någon mån ännu kvar. Den grundar sig på olikheterna i fråga om befodringsväsendet i de skilda länderna. Det är faktiskt så, att i vårt land är — tyvärr, skulle jag vilja säga — förfarandet när det gäller befodringsärenden vid våra universitet, närmast att förlikna vid en process, där åklagare, målsägare, käre och svarande stå emot varandra, och där tyvärr pressen och någon gång också riksdagen deltaga, såsom här har förekommit. Jag tror, att det skulle vara ytterligt angeläget — om denna fråga går igenom i dag, som jag hoppas — att pressen hädanefter ålägger sig större varsamhet och större betänksamhet, då det gäller att blanda sig in i de akademiska befodringsfrågorna, där dock pressen i stort sett kan sägas icke äga den kunskap och den kännedom, som äro nödvändiga för ett fullt objektivt omdöme i dessa frågor. Det kan, som sagt, för mig fortfarande stå kvar som en betänklighet, att det kan uppstå befodrings tvister av sådan karaktär, att de kanske rent av kunna skada i stället för att gagna det goda förhållandet till våra grannländer. Jag vågar dock ändå tro, att man här skall kunna komma fram till bättre förhållanden. Det är särskilt en omständighet, som gör, att jag låtit min tvekan falla även i detta avseende, nämligen att motionärerna begära en förutsättningslös utredning. Just detta, att utredningen skall vara förutsättningslös och sälunda innebära en undersökning, huruvida och på vilket sätt en dylik ordning skall kunna åvägbringas, är det som gjort, att jag låtit mina — jag medger det — ganska starka betänkligheter fara, så att jag för min del nu ansluter mig till reservanternas, det vill med andra ord säga mo-

Ang. rätt för medborgare i de andra nordiska länderna att söka lärarbefattningar vid svenska universitet och högskolor m. m. (Forts.)

tionärernas uppfattning. Om riksdagen, som jag hoppas, går med på reservanternas förslag, hoppas jag, att detta skall lösa till gagn såväl för det akademiska samarbetet i Norden som också för det nordiska samarbetet i övrigt.

Det är med denna korta motivering, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Med herr Lindskog förenade sig herr *Tengström*.

Herr Andersson i Ovanmyra: Herr talman! Den föregående ärade talaren framförde åtskilliga betänkligheter mot de förslag, som här kommit fram från motionärernas sida. Jag må ju bekänna, att jag för min egen del även har vissa betänkligheter mot detta förfaringssätt för att öka det internationella samarbetet, det nordiska samarbetet i första hand, som motionärerna här avse.

När det, såsom här skett, talas så vackert av herr Wallentheim om »människoandens obundenhet av nationaliteter», så ligger det ju inte så litet bestickande i detta ord. Men jag tror, att man kan återföra dem till deras rätta värde, om man karakteriserar dem genom att låna en annan ordlek, som herr Lundqvist — låt vara i annat sammanhang och ifrån den motsatta sidans synpunkt — här kom fram med, nämligen »stora ord och vackra fraser». Det går så lätt att framhäva det där om människoandens obundenhet av nationaliteter, men om vi vilja gå ned på verklighetens fasta mark, skola vi finna, att det i detta hänseende ligger åtskilliga rent praktiska hinder i vägen. Man skulle i det hänseendet redan då det gäller förhållandena inom svenskt område i fråga om vårt svenska undervisningsväsende kunna draga åtskilliga paralleller, som äro belysande för hur det ligger till. Jag tar en så pass enkel jämförelsepunkt som vårt folkskoleväsende och valet av folkskollärare. De sökande äro ju alla svenskar, och det kunde ju då vara likgiltigt från vilken del av landet man tar dem. Men, vet ni, mina herrar, vi ha gjort den erfarenheten — och den är dokumenterad även från lärarhåll — att det inte alltid är så lyckligt att till exempel i Dalarna välja en folkskollärare från Skåne med sitt utpräglade skånska idiom. Vi äro visserligen alla svenskar, men när det gäller undervisning, vare sig av barn eller av människor på ett högre stadium, få vi ändå sätta ett visst värde på och fästa visst avseende vid förefintliga särdrag i det svenska kynnet, såväl när det är fråga om trängre lokaliteter som i detta fall, då det gäller våra universitet vilka inbegripa landet i dess helhet. Jag vill erinra om — och det är känt för hela kammaren — att Kungl. Maj:t redan nu har möjlighet att, där det så finnes lämpligt och av behovet påkallat, kalla lärare utifrån. Jag tror knappast, att det kan vara lämpligt att härvidlag vidga dörrarna i allt för stor utsträckning, åtminstone så länge de närgränsande länderna inte gå med på liknande åtgärder, det vill säga inte gå med på reciprocitet i förevarande fall. När man nu utgår ifrån att utredningen skall göra detta till ett villkor för ytterligare åtgärder på detta område, måste jag i likhet med utskottsmajoriteten fråga, om det inte vore lämpligare att Kungl. Maj:t först undersökte möjligheterna för en sådan reciprocitet, innan överhuvud taget några vidare åtgärder vidtagas.

Herr talman! Det är synpunkter sådana som dessa som för mig varit avgörande i denna fråga, och därför menar jag, att man mer befinner sig på verklighetens fasta mark om man följer utskottet än om man följer reservanterna. Av den anledningen, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Werner* i Höjen, *Hansson* i Rubbestad, *Johansson* i Norrfors och *Johansson* i Tväråselet.

Ang. rätt för medborgare i de andra nordiska länderna att söka lärarbefattningar vid svenska universitet och högskolor m. m. (Forts.)

Herr **Hellberg**: Herr talman! När de två motioner, som behandlas i förevarande utlåtande nr 15 från konstitutionsutskottet, kommo för mina ögon, gjorde de på mig ganska olika intryck.

Jag hade ingen invändning att göra mot motion nr 130, i vilken yrkas: »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och i vilken utsträckning samma rätt, som svensk medborgare har att söka lärarbefattningar vid våra universitet och högskolor, kan medgivas dansk, finländsk, isländsk eller norsk undersäte samt annan utländsk medborgare, som varit svensk eller härstammar från svensk medborgare».

Jag delar fullt den av motionärerna uttalade meningen, att vetenskapen, särskilt naturvetenskapen, är internationell. Samtidigt sätter jag värde på att motionärerna påpeka, att bland de juridiska och samhällsvetenskapliga vetenskaperna kanske finnas läroämnen, som äro av nationell karaktär och i vilka därför undervisningen måhända ej med fördel kan anförtros åt en utlänning.

Det måste i detta sammanhang sägas, att vetenskapsmännens löneförhållanden ej äro tillfredsställande. Till följd därav gå de mest lysande begåvnin-garna oftast till det praktiska livet. De möta där ofta tillfällen att kanske rent av efter kortare studier med ty åtföljande mindre skuldsättning skaffa sig inkomster vida övertärfande dem, som vänta på den vetenskapliga banan.

Då på grund av löneförhållandena, som sagt, ofta de bästa huvudena gå till den praktiska verksamheten, händer det nog ibland, att konkurrensen om professorerna blir svag. Visserligen kan man ju som regel utgå ifrån, att den bästa bland de sökande får professuren, men det är inte därför säkert, att han är bra. Därför är det för vetenskapen av värde att kunna få konkurrensen utvidgad och skärpt. Ty för vetenskapen får endast det bästa vara gott nog. Men en given förutsättning för bestämmelser i motionens syfte är, att reciprocitet göres till villkor för en lagstiftning. Man kan inte försvara de yngre vetenskapsmännens framtidsutsikter genom att släppa in utländsk konkurrens om det fåtal platser som finnes utan att samtidigt öka de inhemska vetenskapsmännens möjligheter att söka sig utkomst av sin vetenskap på andra marknader.

Man har anledning fråga sig, huru vetenskapsmännen själva ställa sig till detta spörsmål. Jag vill då liksom herr Wallentheim understryka, att bland motionärerna befinna sig tre professorer från skilda högskolor och ur skilda politiska läger, och att vid behandlingen av herr Holmgrens motion av år 1932 från professorer vid våra universitet förklarades, att inom universiteten funnes mycket starka sympatier för herr Holmgrens motion. Detta har i dag ytterligare understrukits av professor Lindskog. Jag hyser därför inga betänkligheter mot ett bifall till motion nr 130 i första kammaren.

Jag kommer till detta resultat inte på grund av någon sorts tidens nyvaknade intresse för ett ökat nordiskt samarbete, utan därför att jag tror, att detta är för vetenskapen bäst. En ökad nordisk samhörighet behöver inte vara målet för den som i dag röstar ja till motionen men väl för oss alla en kärkommen följd av ett bifall till motionens syfte.

Annorlunda måste jag se på motionen nr 131. I fråga om de befattningar, som beröras av sagda motion, torde man som regel kunna säga, att de inkomster, som desamma bereda sina innehavare, ge mera valuta för innehavarens studier och ekonomiska uppoffringar än vad en professorslön gör. Redan härav följer, att man alltid kan räkna på en större och skarpare konkurrens vid platsens tillsättande. Samtidigt måste man tänka en smula på kvaliteten hos innehavarna av de lägre befattningarna. Många utomordentligt duktiga män söka de lägre befattningarna i förhoppning om att i en framtid ha kvalificerat sig för en ledande post. Om man nu ger även utlänningar möjlighet att

Ang. rätt för medborgare i de andra nordiska länderna att söka lärarbefattningar vid svenska universitet och högskolor m. m. (Forts.)

konkurrera om chefsplatserna — i vissa fall kunna de ju redan göra det — riskerar man att rekryteringen bland de underordnade faller i kvalitet. Härtill kommer även, att dessa befattningshavare i stor utsträckning ha att göra med allmänheten, som nog som regel föredrar svenska befattningshavare. Det är lättare för studenter att i sina studier ha att göra med en utlänning än för den svenska allmänheten att i det praktiska livet möta ett utländskt tungomål, även om detta är med vårt närbesläktat. Dessutom torde man kunna säga, att många av dessa platser äro av en så pass nationell läggning att det för svensk kulturutveckling nog är bättre med en svensk innehavare.

Motionärerna själva synas ha förkänning av, att opposition kunde vara att förvänta i denna punkt. De skriva ju nämligen i motionen nr 131: »Då vi icke velat riskera ett riksdagens bifall till vår hemställan i fråga om de akademiska befattningarna genom sammanknytning med detta större och svårare problem, ha vi funnit det vara lämpligt att särskilja de båda spörsmålen i tvenne motioner.» Att av motvilja mot yrkandet i motion nr 131 samtidigt avslå yrkandet i motion nr 130, tycker jag emellertid vore ungefär som att kasta ut barnet med badvattnet.

Då jag sålunda, herr talman, icke tror, att något ont utan fastmer mycket av värde kan komma av bifall till yrkandet i motionen nr 130 om utredning, men däremot tror, att en utredning sådan som den i motion nr 131 begärda knappast är önskvärd, ber jag få yrka, att med avslag på konstitutionsutskottets hemställan under punkt 1 kammaren måtte bifalla reservanternas hemställan under deras punkt 1, samt att kammaren måtte bifalla vad utskottet under punkt 2 hemställt.

Herr Bagge: Herr talman! Jag tjänar en högskola, som ända sedan sin tillkomst i sina grundstadgar haft den bestämmelsen, att inte blott svensk utan även utländsk man eller kvinna kan anställas som lärare vid högskolan. Jag har aldrig funnit, att någon som helst skada kommit av denna bestämmelse. Tvärtom ha vi haft både nytta och glädje av den i åtskilliga fall. Flera av högskolans mest lysande namn ha på det sättet knutits till högskolan. Jag vill emellertid för att inte bli bemött med den invändningen, att så kunnat ske även genom den rätt till kallelse, som för närvarande föreligger vid statsuniversityten, tillägga, att högskolan även i andra avseenden haft nytta av denna bestämmelse, som i praktiken verkar på ett helt annat sätt än kallelseförfarandet.

Jag är för min del livligt övertygad om att det inte finns någonting mera skadligt än vår tids tendens till kulturprotektionism, då man försöker utestänga de goda andliga inflytelserna de olika länderna emellan. Såsom jag ser saken är det början till den andliga döden, om det skall fortsätta på det sätt som nu sker ute i världen. Inte bara institutionerna själva utan också landet i dess helhet har givetvis den allra största nytta och glädje av att man kan hämta inspiration och få nyttiga lärarkrafter utifrån; härigenom kan den vetenskapliga standarden ytterligare höjas.

När jag vid Stockholms högskola haft anledning åberopa den här paragrafen, som jag nyss talade om, i fråga om tillsättandet av lärarbefattningar, har jag — lika god svensk patriot, som jag hoppas att jag är — känt mig stolt över att tillhöra en institution, som på detta sätt bekänt sig själv och sina lärare till den vetenskapens internationella republik, som vi trots allt måste hoppas på, även om det för närvarande ser ut som om grunderna för denna republik hölle på att raseras litet varstans ute i världen. Men redan detta tillstånd ute i världen gör, att jag i min ringa mån skulle vilja försöka hjälpa till med att åtminstone vi här uppe i Norden i vår lilla vrå av världen, där vi än så länge

Ang. rätt för medborgare i de andra nordiska länderna att söka lärarbefattningar vid svenska universitet och högskolor m. m. (Forts.)

kunna styra och ställa som vi vilja, skola kunna tillämpa den internationella vetenskapliga republikens verkliga principer. Jag tror att detta är någonting av värde i och för sig självt och av värde givetvis även för det nordiska samarbetet men framförallt för vetenskapen själv och för den vetenskapliga standarden i vårt land.

Nu ha ju herrar av olika partikulörer i konstitutionsutskottet, jag höll på att säga som vanligt, varit ytterligt betänksamma inför dessa fruktansvärda nouveautéer, som skulle kunna åstadkomma både det ena och det andra. Jag undrar ändå, om vi inte här i andra kammaren denna gång skulle kunna visa en liten smula mera, låt oss säga, ungdomligt sinnelag i detta fall och visa vår vilja att bekänna oss — på det här begränsade området åtminstone — till de ideal, som i allt fall i framtiden återigen måste komma att bli levande i vår värld, om det överhuvud taget skall tjäna någonting till att leva.

Jag ber, herr talman, att få ställa samma yrkande som herr Hellberg gjorde, då ju denna min motivering tydligen sammanstämmer med hans.

Häruti instämde herr *Holmdahl*, fröken *Andersson* samt herrar *Holmgren*, *Hagberg* i Malmö och *Anderson* i Norrköping.

Herr Fast: Herr talman! Det var med anledning av det begränsade yrkande om bifall till reservationen, som här ställts, som jag begärde ordet.

Det förhåller sig i själva verket på det sättet, att motionärerna själva liksom reservanterna känna sig mera betänksamma inför den senare motionen än inför den förra. Jag vill för min del fästa kammarens uppmärksamhet på, att därest man nu vill ha en utredning till stånd, kan det inte vara önskvärt att på sätt som blir fallet genom ett bifall till herr Hellbergs yrkande begränsa Kungl. Maj:ts rörelsefrihet i fråga om direktiven för denna utredning. Jag fäster uppmärksamheten på, att detta ämne ingalunda är uttömt med vad motionärerna här anfört vare sig i den första eller den andra motionen, utan att man vid sidan av dessa motioner kan rada upp en hel del framkomliga vägar, vilka i detta sammanhang böra bli föremål för utredning. Det är också därför reservanterna sökt vidga utredningens ram genom att skriva, att även andra problem på detta område än de som beröras i motionerna böra komma under utredning, därest nu en sådan kommer till stånd, och att det är meningen att ge utredningen den förutsättningslösa karaktär, som är angiven redan i den första punkten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservanternas hemställan i såväl punkt 1 som punkt 2.

I detta anförande instämde herr förste vice talmannen *Jeppsson*.

Herr Hallén: Herr talman! Bara några korta repliker. Herr Mossesson var uppe och höll ett kort tal, som jag för min del måste säga mera hade karaktär av allmänna deklamationer, då han talade om värdet av att riva ner murar och annat sådant, och att man inte skulle isolera sig för mycket. Jag förstår inte varför vi skola hålla på med detta. Det är ju precis som om det här vore fråga om någon motsättning mellan viljan till kulturellt samarbete i Norden och om något som är ägnat att försvåra möjligheterna för akademiska lärare i andra länder att få en befattning här. Det är inte om detta striden står, utan det är om den praktiska utformningen av detta problem.

När nu både professor Bagge och professor Lindskog varit uppe i denna debatt, kan herr Lundqvist, när han med sådan glädje påpekar för kammaren, att det är tre stycken professorer som gått på hans linje, öka ut detta antal till fem, men han bör då också erinra sig uttrycket som säger:

Ang. rätt för medborgare i de andra nordiska länderna att söka lärarbefattningar vid svenska universitet och högskolor m. m. (Forts.)

»Hundertfünzig Professoren!
Vaterland, Du bist verloren!»

Det är nämligen inte alltid så säkert, att professorerna då de komma i flock, ha verklighetens fasta mark under fötterna.

Jag vågar påstå, att vi ha rätt när vi påpeka, att det är opraktiska vägar som reservanterna här anbefalla, och jag vidhåller alltjämt mitt yrkande. Vi mena, att det viktigaste inte är att till allt pris i världen en isländare kan bli professor i nationalekonomi, eller att en svensk kan bli placerad i Oslo, i större utsträckning än hittills varit fallet, utan att det viktigaste är att den kulturella gemenskapen i Norden konsolideras och utökas. Om detta sedan sker genom akademiska befattningshavare, professorer eller andra, tycker jag är en sekundär fråga. Vi ha också pekat på, att det är betydligt solidare grunder man måste stå på, och att man för att nå sitt mål måste göra förutsättningarna och kvalifikationerna för det vetenskapliga arbetet så likartade som möjligt. Endast på detta sätt vinner man den gedigna kulturella grund, som bör vara gemensam för folken. Vi tycka, att den vägen är betydligt mera effektiv än den bestämmelse, som här föreslås. Det är med andra ord i basen och ej i toppen som detta arbete skall bedrivas. Jag vill påpeka, att professor Undén i första kammaren yrkat avslag på motionerna, och att han därvid pekat på att Konungen inte bara äger att kalla högt förtjänta vetenskapsmän till de befattningar varom fråga är, utan att han också redan nu genom en enkel procedur kan göra en eventuell sökande till svensk medborgare. I realiteten kan således en sådan här befattning redan nu *sökas* av skandinaviska akademiker från olika länder.

Herr Lindskog nämnde som ett av skälen till att han nu ändrat sin ståndpunkt från 1932, att motionärerna framhållit i sin motivering, att det bör råda reciprocitet i de här frågorna. Ja, det må ju så vara, men det är väl ändå alldeles otänkbart, att det skulle vara möjligt att få till stånd ett sådant här utbyte utan en dylik reciprocitet. Men jag frågar, mina damer och herrar, om denna reciprocitet skall finnas bara på papperet och inte i verkligheten. Den måste gälla inte bara med avseende å de vetenskapliga kraven utan också med avseende å såväl den ekonomiska som den andliga standarden. Litet var kan ju tänka sig hur det eljest i en framtid skulle te sig för våra vetenskapliga befattningshavare med deras säkerligen större kompetens och kanske också i ekonomiskt hänseende större fordringar än andra länders motsvarande befattningshavare. Vad har man för nytta av en teoretisk reciprocitet, om den inte i realiteten också visar sig vara fullt likvärdig? Det är av den anledningen vi mena, att det är äventyrligt att nu kräva en utredning, innan Kungl. Maj:t på ett försiktigt och försynt sätt hör sig för om möjligheterna att göra allvar av en sådan reciprocitet. Jag nämnde i mitt första anförande, att det finns åtminstone ett nordiskt rike, som väl knappast någon i denna kammare tror skall komma att fullt tillämpa denna reciprocitet.

Jag vill också säga några ord med anledning av herr Hellbergs anförande. Detta anförande visade ju, hur äventyrligt det skulle vara att gå med på reservationens yrkande. Herr Hellberg vände sig med allt fog mot punkt 2 i reservationen, där man ifrågasätter, att inte bara skandinaver utan även andra utlänningar, som härstamma från svenska medborgare, skulle kunna få söka och inneha befattningar som tjänsteläkare, d. v. s. provinsialläkare, som vägkonsulenter, vägingenjörer och annat sådant. Jag frågar: är detta någonting som överbud taget uppbäres av ett allmänt önskemål vare sig i Sverige eller något annat av de nordiska länderna? Jag menar, att det hela är en konstruktion i den Myrdalska motionen, som vi inte ha någon anledning att följa.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Ang. rätt för medborgare i de andra nordiska länderna att söka lärarbefattningar vid svenska universitet och högskolor m. m. (Forts.)

Herr **Bagge**: Herr talman! Jag har blivit van vid att få i ansiktet, att när man är professor skall man helst vara tyst och inte yttra sig i församlingen. Vanligen brukar man också komma med definitionen att en professor är en herre, som är av annan mening. Nu har herr Hallén vänt på detta och sagt, att när fem professorer äro eniga, så måste det vara fara å färde för fäderneslandet.

Jag måste verkligen säga, att om det finns någon angelägenhet, som vi professorer borde få yttra oss i och där man också borde lyssna på vad vi ha att säga, och det till och med mer än konstitutionsutskottets olika ledamöter, så borde det väl vara, när det gäller en fråga om vår egen gärning och vårt eget yrke. När sålunda fem universitetsprofessorer kunnat ena sig om i detta, borde väl herrarna i alla fall kunnat ge oss det privilegiet, att ni började fundera på huruvida det icke ligger något i vad fem herrar, vilka icke ha någon som helst personlig anledning att intaga en viss ställning till denna fråga, ur rent ideella synpunkter enats om. Det tror jag ändå, att vi våga hålla på, fast vi äro professorer, herr Hallén!

Nu skall jag blott be att få tillägga ett förtydligande. Anledningen till att jag yrkat bifall endast till mom. 1, är den, att det förefaller mig, som om i mom. 1 föreligger ett första steg, som man fullt tryggt och utan några svårigheter och bekymmer kan taga, och varom alla, vilka vilja syftet, kunna vara överens om. Mom. 2 återigen innehåller — det får jag erkänna — en del saker, där man kan ställa sig mera tveksam. Man kan ju gå vidare i framtiden, om det befinnes vara lämpligt. Låt oss därför börja med yrkandet i mom. 1, som är det för tillfället viktigaste. Det är därför, som jag gjort samma yrkande som herr Hellberg.

Herr **Fält**: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att instämma med herr Hellberg, men jag måste säga, att jag finner det egendomligt, att reservanterna så utan vidare falla tillbaka på mom. 1. Man frågade i utskottet, huru det skulle ställa sig, om vi lämnade fältet fritt för alla utlänningar att söka snart sagt vilka befattningar som helst. Nu har herr Hellberg framställt det yrkandet, att vi skulle bifalla reservationen endast i vad gäller mom. 1. Jag antar, att damerna och herrarna ha sig bekant, att det redan nu finns möjlighet att importera utländska vetenskapsmän. Vi, som tillhöra majoriteten inom utskottet, ha den uppfattningen, att när denna möjlighet finnes och när ett beslut i den riktning, som man tänkt sig, endast skulle bli en tom gest, så är det onödigt att bifalla motionen. Ty det är väl ingen av kammarens ledamöter, framför allt ingen av reservanterna, som kan tänka sig, att den reciprocitet, som det talats flera gånger om, skall komma till praktisk tillämpning, framför allt icke när det gäller det land, som ligger öster om oss.

Jag skall icke förlänga debatten, men då man så ofta hör talet om »Sverige åt svenskarna», så är det — det vill jag säga — icke fritt från att man tycker, att en del av kammaren räckt nästan hela handen åt allt utländskt. Ett drag i det svenska kynnet är, att vi äro mycket svaga för allt utländskt, och jag blev därför icke så förvånad — det får jag säga — när jag fick höra dem, som i tid och otid tala om »Sverige åt svenskarna», nu utan vidare gå med på detta förslag. Visserligen säger man, att en utredning skall ge vid handen, huruvida det kan komma att bli någon reciprocitet eller icke. Blir den icke genomförd, förfaller hela frågan. Jag tycker ändå, att det skulle betyda underbetyg åt våra egna svenska vetenskapsmän, om vi här skulle lämna fältet helt och hållet fritt för alla utlänningar att söka befattningar

Ang. rätt för medborgare i de andra nordiska länderna att söka lärarbefattningar vid svenska universitet och högskolor m. m. (Forts.)

här i landet. Det har här understrukits, att det gäller rätt för medborgare i de nordiska länderna, men det är att märka, att reservationen vill giva denna rätt även åt andra utländska medborgare, nämligen sådana, som äro av svensk börd. Jag är icke riktigt på det klara med, huruvida det verkligen ur svensk synpunkt skulle vara fördelaktigt att få in från utlandet en och annan individ, som under vetenskapens mask skulle driva en propaganda, som vi icke utan vidare skulle acceptera.

Jag skall icke gå in på något bemötande av ett par synpunkter, som professor Bagge förde fram. Jag tycker, att herr Hallén rätt uttryckligt givit tillkänna majoritetens uppfattning.

Jag skall med dessa ord be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande utskottets hemställan under 1), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i berörda avseende, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen i motsvarande del; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Herr Hallén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å konstitutionsutskottets hemställan under 1) i utskottets förevarande utlåtande nr 15, bifaller den vid utlåtandet fogade reservationen i motsvarande del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen. Kammaren hade alltså, med avslag å utskottets hemställan under 1), bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen i motsvarande del.

Härefter framställde herr talmannen propositioner beträffande utskottets hemställan under 2), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i ifrågavarande avseende, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen i motsvarande del; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Herr Hallén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å konstitutionsutskottets hemställan under 2) i utskottets förevarande utlåtande nr 15, bifaller den vid utlåtandet fogade reservationen i motsvarande del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan under 2).

§ 5.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 37, i anledning av väckt motion om höjning av pensionsunderlaget för f. d. distriktsingenjören C. J. Insulander; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Ang. årligt
understöd åt
fru Beda
Hallberg.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 38, i anledning av väckta motioner om årligt understöd åt fru Beda Hallberg.

I två till bankoutskottets handläggning hänvisade likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 163 av herr *Rahmn* jämte sexton av kammarens övriga ledamöter och den andra inom andra kammaren under nr 276 av herr *Lundqvist* jämte tjugutvå av kammarens övriga ledamöter hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta att till fru Beda Hallberg, Göteborg, skall, så länge hon lever, utbetalas ett årligt anslag av 3,000 kr.».

Utskottet hemställde,

att riksdagen, i anledning av motionerna I: 163 och II: 276, måtte medgiva, att fru Beda Hallberg finge från och med den 1 juli 1938 under sin återstående livstid från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 3,000 kronor, varå dyrtidstillägg ej skulle utgå.

Reservation hade avgivits av herr *Lovén*, utan angivet yrkande.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr *Lovén*: Herr talman! Allt det vackra, som sagts och skrivits om fru Beda Hallberg och hennes gärning, av både motionärerna och utskottet, kan jag helt och fullt instämma uti. Trots detta, herr talman, kan jag icke vara med om utskottets förslag. Jag skulle gärna unna fru Hallberg pension eller understöd, men icke på det sätt, som motionärerna och utskottet föreslagit. Såvitt det framgår av handlingarna har under år 1937 sålts majblommor för nära 10 miljoner kronor. Då skulle det väl finnas möjlighet att för hennes initiativ och för hennes gärning bereda fru Hallberg pension på något annat sätt än genom direkt understöd från staten. Jag tänker mig, att denna förening, som har hand om majblommeförsäljningen, skulle, med de oerhört stora belopp, som inflyta, kunna ge fru Hallberg en pension eller ett understöd. Man har då sagt i utskottet, att om så skulle ske skulle de lungsjuka bli lidande. Gentemot detta har jag ansett, att om så skulle bli fallet kunde och borde staten i gengäld anslå till de lungsjuka ett belopp, motsvarande det, som skulle utgå till fru Hallberg. På det sättet kunde staten hjälpa henne men icke genom en direkt pension, vilket medför konsekvenser även på andra områden än det vi nu äro inne på. Om hon fick pension av den förening, som har hand om försäljningen, och staten anslag motsvarande belopp, skulle saken alldeles säkert kunna ordnas.

Det finns ett fall, jämställt med det förevarande. Det var — jag tror även den gången — en göteborgare, som kom upp med idén att införa de s. k. lyxblanketterna, dessa lyxblanketter, som vi alla känna till från femtio- och sextioårs- och andra högtidsdagar. Beloppen för dessa lyxblanketter inkasseras av telegrafverket och tillställas Nationalföreningen mot tuberkulos. Den, som kom upp med detta förslag om lyxblanketter, fick, såvitt jag vet, det ekonomiskt illa ställt på sina äldre dagar men erhöll från dessa medel av Nationalföreningen mot tuberkulos en pension på — såsom jag tror även den gången — 3,000 kronor, och på så sätt fick han hjälp under sina sista år. Jag förstår

Ang. årligt understöd åt fru Beda Hallberg. (Forts.)

icke, varför man icke kan gå tillväga ungefär på samma sätt eller på något liknande sätt beträffande fru Hallberg.

Nu har jag i utskottet framför ett annat förslag, som jag tror skulle kunna realiseraras. Det går ut på att de föreningar, som ha hand om försäljningen av majblomman, skulle genom pressen i god tid före den 1 maj bekantgöra, att en viss procent av det överköp, om jag så får säga, av majblomman, som göres den 1 maj, skulle tillfalla fru Hallberg såsom pension eller understöd. Är det någon i denna kammare, som tror, att om en sådan paroll ginge ut, vi icke litet till mans köpte två à tre blommor extra blott med vetskapen om att en viss procent av detta överskott på försäljningen av majblomman skulle tillkomma fru Hallberg? Det hade icke varit omöjligt att ordna det på ett sådant sätt. Man kunde ha beräknat den normala stegringen av denna försäljning, som sker år efter år, och utöver den normala stegringen skulle då en viss procent eller kanske hela det överskjutande beloppet tillfalla fru Hallberg. Jag vågar försäkra kammaren, att på den vägen skulle fru Hallberg få en pension, som sannerligen icke skulle skämmas för sig.

Man har emellertid icke velat vara med på detta i utskottet. Man har icke ens velat vara med om att besluta 3,000 kronor blott för ett år och försöka ordna det på annat sätt till nästa år.

Trots att jag så gärna unnar fru Hallberg understöd eller pension till hjälp på gamla dagar, kan jag icke vara med om det sätt, som här föreslagits, och därför nödgas jag, herr talman, yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Holmgren: Herr talman! Den föregående talaren har icke på något sätt sökt förringa värdet av fru Beda Hallbergs verksamhet, och jag skall därför icke heller uttala mig om densamma. Hans invändningar röra helt enkelt den formella sidan av saken. Hade det varit så, att nationalföreningen t. ex. beviljat henne en pension, hade jag också naturligtvis funnit det mycket lämpligt och icke haft något att erinra däremot. Men jag måste säga, att jag för min personliga del är glad och tacksam för att denna fråga blivit dragen inför riksdagens prövning, ty jag anser, att en pension, beviljad av riksdagen, kraftigare understryker värdet av hennes verksamhet än vad fallet skulle bli, därest nationalföreningen tilldelat henne pension.

Jag vågar påstå, att sällan har en honnörspension tilldelats en person, som gjort sig bättre förtjänt därav än fallet är i fråga om den pension, som riksdagen i dag tvivelsutan kommer att bevilja fru Beda Hallberg.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Lithander*.

Herr Leffler: Herr talman! Då jag för min del nödgas instämma i det avslagsyrkande, som herr Lovén nyss framställde, tillåter jag mig kraftigt understryka, att jag är den förste, som vet att uppskatta det välsignelsebringande arbete, som genom majblommeförsäljningen utförts under alla de år, som den existerat. Jag har själv i cirka 25 år varit ordförande i en av de för försäljningen särskilt tillsatta kommittéerna och kan därför verkligen tala av praktisk erfarenhet.

Det förhåller sig emellertid så, att om nu riksdagen går in för det förslag, som bankoutskottet kommit med, har man helt brutit mot en gammal princip, som tidigare varit rådande inom riksdagen och som bankoutskottet alltid mycket strängt sökt upprätthålla, nämligen rädslan för de konsekvenser, som olika beslut skulle medföra. Därför anser jag, att riksdagen bör göra klart för sig

Ang. årligt understöd åt fru Beda Hallberg. (Forts.)
detta, när den nu står i begrepp att slå in dörrarna och införa en helt ny princip i fråga om pensionering.

Jag tillåter mig i detta sammanhang erinra om att riksdagen vid föregående tillfällen följt bankoutskottet, då bankoutskottet under hänvisning till konsekvenserna nödgats föreslå avslag på motioner, som gällde statspension dels till fröken Anna Sandström och dels till fröken Ida Norrby i Uppsala, vilka båda nedlagt ett uppoffrande personligt arbete under hela sitt liv för ungdomens fostran.

Den pension, som det här är fråga om, avser att belöna en idé, som utarbetats av fru Hallberg och sedermera upprätthållits av massor av svenska medborgare. Det är en ganska stor skillnad mellan dessa fall. När man nu, såsom vice ordföranden lät förstå, kanske står i beredskap att godkänna utskottets förslag, menar jag, att det är absolut nödvändigt, att riksdagen gör klart för sig, att det är en fullkomligt ny väg, som man här slår in på. Jag kan för övrigt vitsorda, såsom herr Lovén redan anfört, att den göteborgare, som kom upp med förslaget om lyxblanketter, erhöi en pension av Nationalföreningen mot tuberkulos, och jag kan icke förstå annat än att det mycket väl skulle låta sig göra att även på den vägen ge fru Hallberg pension.

Utskottets ärade vice ordförande underströk särskilt, att det här skulle vara en honnörspension, som riksdagen på det sättet skulle lämna, och som därför skulle få ökat värde för henne. Det är naturligtvis alldeles klart, att man kan resonera på det sättet. Men huvudsaken för henne är väl ändå att få ett understöd, som möjliggör för henne att draga sig fram på äldre dagar. Att bara därför att det ifrågasatta understödet skall få karaktär av honnörspension införa en helt ny princip, som medför farliga konsekvenser, kan icke vara riktigt.

Jag nödgas, herr talman, hur osympatiskt det än är för mig, yrka avslag på utskottets förslag.

Herr Lundqvist: Herr talman! Som motionär vill jag gärna ha uttalat ett tack till bankoutskottet för den av vidsynthet och av förstäelse präglade behandling, denna motion fått. Jag skall också gärna, herr talman, säga, att jag sällan blivit så glad över att få en motion tillstyrkt av ett utskott, som när det gällt denna. Även om denna min glädje i någon mån nu naturligtvis grumlats genom de avslagsyrkanden, som här blivit ställda, har jag dock med tacksamhet fäst mig vid att ingen av dessa opponenter på något sätt velat ifrågasätta lämpligheten av att på ett eller annat sätt en pension eller motsvarande hjälp lämnades, utan det är endast fråga om under vilka former och på vilket sätt denna pension skall ges.

Den siste ärade talaren hänvisade särskilt till konsekvenserna, och herr Leffler strök mycket kraftigt under, att bankoutskottet alltid tidigare hållit mycket styvt på konsekvenserna. Ja, herr talman, det veta vi också. Men det har också tidigare förekommit, att andra kammaren vågat sig på att gå emot bankoutskottet när detta hävdade en rent principiell uppfattning. Även om emellertid ett bifall till nu föreliggande motion skulle innebära att vi införa en ny linje, såsom herr Leffler sade, skulle jag för min del icke alls beklaga, om så vore fallet. Jag tror, att riksdagen och nu främst andra kammaren utan någon större risk kan ta de konsekvenser, som följa med ett beslut om pension i detta fall. Om en annan person uträttar så mycket i det frivilliga hjälparbetet, som vad fru Beda Hallberg har gjort, har uppnått 70 års ålder och har lika svag ekonomisk ställning som hon, då tror jag för min del icke, att staten på något sätt kommer att bli lidande, ifall man lämnar motsvarande pensionsbelopp även i sådant fall.

Ang. årligt understöd åt fru Beda Hallberg. (Forts.)

Jag skulle till sist vilja säga, att det här icke enbart gäller att belöna en idé, hur god den än må ha varit, utan det gäller också att ge uttryck åt riksdagens värdesättning av det osjälviska och uppoffrande arbete, som fru Hallberg har utfört under så många år.

Jag hoppas för min del, att andra kammaren och riksdagen i detta fall följer bankoutskottet. Det är enligt mitt sätt att se ett mycket värdigt sätt, som här erbjudes riksdagen och statsmakterna att visa sin erkänsla för vad en svensk kvinna har presterat av uppoffrande arbete i människokärlekens och därmed också i samhällets tjänst.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sundberg: Herr talman! I allt vad motionärerna ha anfört till stöd för sitt yrkande är jag den förste att instämna, men jag har icke förty i utskottet intagit samma ståndpunkt som herr Lovén. Med den lilla erfarenhet, jag har fått av bankoutskottets arbete, kan jag nämligen icke riktigt vara med om att bevilja s. k. honnörspensioner. Jag talar om den lilla erfarenhet, som jag har fått, och jag påminner om alla de pensionsfrågor, som detta utskott haft att förelägga kammaren, och där utskottets förespråkare alltid trots hjärtan, som svidit av omtanke om de personer det har gällt, likväl på grund av principiella skäl, av rädsla för prejudikat o. s. v. måst yrka avslag. Det har gällt motioner, där det varit fråga om fattiga arbetare, män och kvinnor, en ringa pensionsförbättring kanske för en gammal banvakt, en gammal stationskarl eller en gammal städerska vid något verk och dylikt. Vi ha inom utskottet varit tämligen överens om att det i många fall har kunnat bli av sådan prejudicerande betydelse, att man med svidande hjärta har måst gå på avslag.

När denna fråga behandlades i utskottet, förenade jag mig med herr Lovén i hans synpunkter, ehuru jag icke kommit att stå såsom reservant. Jag har ingalunda gjort det därför, att jag icke skulle värdesätta den välsignelsebringande verksamhet, som fru Beda Hallberg har utfört, men jag ansåg, att om man kunde finna en annan väg för åstadkommandet av denna pension, skulle det vara mycket smakligare både för dem, som vilja hylla henne genom en pension, och för henne själv, att det kom så att säga mera spontant. Jag tror också, att det skulle vara möjligt för de institutioner, som nu ha hand om majblommeförsäljningen här i landet, att med de stora belopp, som inflyta, åstadkomma en sådan summa, som man nu påyrkat i pension.

Utskottet säger i sitt utlåtande, att det hade varit önskvärt, att dessa institutioner hade kunnat lämna bidrag till fru Hallbergs pensionering, men att det icke finns några förutsättningar härför. Jag kan icke riktigt förstå, varför detta icke skall vara möjligt, när man ser de stora belopp, som denna verksamhet åstadkommer. Jag tror icke heller så mycket på det argument, som också har anförts, att om dessa institutioner skulle lämna henne en pension, skulle det betyda, att man tog ifrån de sjuka motsvarande belopp. Det gäller dock ett relativt litet belopp.

Jag beklagar sålunda för min del, att denna riksorganisation icke skall kunna lämna denna pension, men jag måste på grund av min inställning till frågan och med anledning av den ståndpunkt, som bankoutskottet så många gånger fått intaga i andra frågor, vidhålla min anslutning till de synpunkter, som herr Lovén här har framfört.

Herr Holmgren: Herr talman! Man kan svårligen såsom den ärade talarren på Älvsborgsbanken göra gällande, att riksdagen skulle frångå sin gamla tradition, om den beviljar denna pension. Icke heller tror jag man inför något

Ang. årligt understöd åt fru Beda Hallberg. (Forts.)

nytt ord i riksdagens terminologi, när man talar om honnörspension. Riksdagen har nämligen vid åtskilliga tillfällen förut beviljat sådana pensioner, ehuru det varit mycket sällsynt, att så har ägt rum. Här föreligger emellertid just ett sådant fall, som berättigar riksdagen till att göra det, som riksdagen i ytterligt sällsynta fall förut har gjort. Det gäller ju här en kvinna, som kommit med en genial idé. Hon har uppoffrat hela sitt liv åt fullkommandet av den organisation, som hon skapat. Hennes namn är känt icke blott i vårt land och ej heller endast i våra grannländer, utan därtöfver är hennes gärning känd över hela Europa, kan man säga. Hon har gjort ett storverk, och det är en hederssak för vårt folk att honorera detsamma.

Med herr Holmgren förenade sig herr *Svedman*.

Herr Lovén: Herr talman! Jag vill säga till utskottets ärade vice ordförande, att det är sant, att honnörspensioner ha beviljats tidigare i mycket sällsynta fall, men ju längre man går i den riktningen, desto mindre vikt kommer man att lägga vid principerna och i desto flera fall komma här att väckas förslag om nya honnörspensioner, och då är riksdagen ute på ett gungfly, särskilt när det gäller sådana fall, då pension eller understöd skulle kunna utverkas från annat håll.

Jag måste också säga som herr Sundberg, att samma majoritet i utskottet, som nu håller så hårt på denna pension, sitter annars, när det gäller fattiga satar och räknar timmar, dagar och år för att se, om vederbörande skall kunna få några hundra kronor. Har statskontoret avstyrkt, som det har gjort i detta fall, är det annars fullständigt förkyllt. Då går det icke alls, utan då skola vi rätta oss efter statskontoret, och det blir avslag. Att få 300 eller 400 kronor till den, som slitit och knogat i statens tjänst i många år, går icke, om det fattas 14 dagar eller 3 veckor i det bestämda antalet år.

Herr Lundqvist talade om att denna kvinna har utfört ett så vackert arbete i kärlekens och humanitetens tjänst i vårt land. Ja, det har hon gjort — det erkänner jag hur mycket som helst — men det finns tusen och åter tusen kvinnor i vårt land, som utfört en liknande humanitär gärning, som icke ens få något tack och än mindre en pension. Alla de, som utföra arbetet på sjukhus och i fattigvården, alla diakonissor och slumsystrar, få aldrig något tack och få ofta icke någon pension. Deras arbete i kärlekens och humanitetens tjänst värdesätter man icke.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Leffler: Herr talman! Det är naturligtvis fullkomligt riktigt, som utskottets ärade vice ordförande säger, att riksdagen har tidigare på förslag av bankoutskottet beviljat s. k. honnörspensioner. Jag erinrar exempelvis i det fallet om den store målaren Nils Forsberg, som på sin tid fick en sådan honnörspension. Jag tillåter mig emellertid samtidigt framhålla, att det då icke fanns någon annan institution än riksdagen, som överhuvud taget kunde bevilja en dylik pension. I det nu föreliggande fallet ha vi emellertid en riksorganisation för tuberkulosens bekämpande, som borde på samma sätt som i det föregående fall, som nyss omtalades, kunna lämna en sådan pension.

Vidare vill jag understryka, att det i detta fall föreligger den stora skillnaden, att det är en idé, som skall premieras, en idé, som runnit upp i en människas hjärna och som hon visserligen sedan själv sökt föra ut i levande livet men där det varit många människor, som fullföljt arbetet och verkligen åstadkommit det resultat, som nu har erhållits.

Utskottets ärade vice ordförande måste ursäkta mig, men jag måste vid-

Ang. årligt understöd åt fru Beda Hallberg. (Forts.)

hålla, att det här gäller en helt och hållet ny princip, som bankoutskottet gått in för och som riksdagen nu måhända är beredd att godtaga. Jag menar, att därför är det absolut nödvändigt, att riksdagen gör detta klart för sig, innan riksdagen fattar sitt beslut.

Jag ber att få vidhålla yrkandet om avslag å utskottets hemställan.

Herr Westman: Herr talman! För min del delar jag av principiella skäl samma uppfattning, som herrarna på avslagslinjen under debatten givit till känna. När denna pensionsfråga behandlades i utskottet var jag också mycket intresserad av att söka finna någon annan lösning att söka hjälpa denna godhjärtade kvinna, som gjort så mycket för vår sjukvård. Då vi emellertid icke kunde finna någon godtagbar utväg, ville jag icke gå emot förslaget, enär jag trodde, att det på grund av det stora antalet motionärer fanns en allmän önskan inom riksdagen, att man skulle ge henne den föreslagna hjälpen på ålderns dagar. Det var med anledning därav, herr talman, som jag anslöt mig till utskottets förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Lovén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 39, i anledning av väckta motioner om pension åt konstnären Helmer Osslund.

*Ang. pension
åt konstnären
Helmer Oss-
lund.*

I två till bankoutskottets handläggning hänvisade likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 15 av herr *Gabrielsson* jämte sex av kammarens övriga ledamöter och den andra inom andra kammaren under nr 189 av herr *Måler* jämte nio av kammarens övriga ledamöter, hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta att till konstnären Helmer Osslund utbetala en årlig pension av 5,000 kronor».

Utskottet hemställde,

att förevarande motioner I:15 och II:189 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Åkerberg* och *Holmström*, vilka inom utskottet yrkat bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Ang. pension åt konstnären Helmer Osslund. (Forts.)

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr Mäler: Herr talman! Andra kammaren har genom sitt beslut under föregående punkt visat, att den kan bortse från rent formella betänkligheter, när det gäller honnörspensioner. Jag skall icke försöka draga någon jämförelse mellan den föregående framställningen och den, som föreligger under denna punkt, men jag vill med ett par ord motivera, ett bifall till den reservation, som herrar Åkerberg och Holmström ha avgivit i utskottet.

Beräffande den person, som här föreslås till erhållande av statspension, har utskottet utan någon tvekan och utan att på någon punkt söka gendriva motionärernas uppfattning medgivit, att det är en man, vars förtjänster äro synnerligen stora. Utskottet har emellertid av skäl, som jag tycker blivt i någon mån vederlagda genom den föregående voteringen, avstyrkt beviljandet av pension. Jag håller emellertid före, att man icke alltför långt skall driva farhågan för de framtida konsekvenserna av ett beslut i ena eller andra riktningen. Jag förutsätter nämligen, att riksdagen skall kunna bedöma i varje särskilt fall, huruvida det finns skäl för att bevilja en pension, utan att därav känna sig bunden för kommande tillfällen.

Det gäller här en man, som intar en särställning i svenskt konstnärsliv under de senaste årtiondena, en konstnär, som kommer att sätta spår efter sig för framtiden, en konstnär, som har upptäckt stora delar av vårt land, som förut icke voro konstnärligt upptäckta. Denne konstnär, som nu bokstavligen går på gravens brädd, har genomlevat sitt liv, arbetat och utfört sin konstnärliga gärning under de svåraste ekonomiska och personliga förhållanden, under sådana förhållanden, att jag tycker det skulle vara en hederssak för riksdagen att på hans ålders dag ge honom den erkänsla, som ligger i den föreslagna pensionen.

Jag tror, att riksdagen, i varje fall denna kammare, med ganska stort lugn kan se mot den dom, som framtiden skulle komma att fälla över ett beslut i positiv riktning. Under den närmast föregående debatten nämndes ett namn, konstnären Nils Forsbergs, vilken på sin tid beviljades statspension. Jag tror icke, att det är någon i detta land för närvarande, som anser, att riksdagen den gången gick över gränserna för det tillbörliga, utan att det beslutet av alla nu anses vara riktigt och välbetänkt. Jag är övertygad om att i det nu föreliggande fallet kommer framtidens dom att bli lika enhällig.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande.

Herr Westman: Herr talman! Den ärade motionären framhöll, att om riksdagen skulle bifalla denna motion, skulle riksdagen ej behöva befara någon hård framtida dom. Glädjande nog kan jag upplysa kammaren om att, sedan motionen väckts, den värderade konstnärens ekonomiska förhållanden kommit i ett helt annat läge. Utskottet har mycket noggrant undersökt den saken. Det torde ej vara lämpligt att här taga upp någon debatt om dessa förhållanden. Jag har emellertid den uppfattningen, att det för närvarande ej finns någon anledning att bevilja denna pension, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Tengström: Herr talman! Jag har begärt ordet i denna debatt därför att jag varit med om att underskriva den motion, för vilken herr Mäler står som huvudmotionär. Jag känner mig rent av nödsakad att taga till orda i denna fråga, sedan det föregående ärendet fått den utgång, som det fått.

Det är ju så, att fru Beda Hallberg fick sin belöning därför att hon var en

Ang. pension åt konstnären Helmer Osslund. (Forts.)

av de förnämsta företrädarna för en stor social idé här i landet, och ej därför, att hon framför allt var i behov av understöd. Av den debatt, som förts här, tycker jag detta framgick med ganska stor tydlighet. Då andra kammarens majoritet vid detta ärende följde utskottet, skulle jag vilja fråga kammaren, om det ej finns anledning för kammaren att när det gäller konstnären Osslund trycka mindre hårt på ordet pension än på ordet honnör. Jag skulle vilja fråga andra kammaren, om det verkligen är så, att vårt land äger så många ursprungliga genier, att man vid ett tillfälle sådant som detta anser sig böra hålla så hårt om penningpungen, att man ej ur den vill taga fram några små slantar åt en man som blivit märkt under sitt arbete i konsten och för konsten.

I åtminstone tre avseenden har denne man betytt oerhört mycket för svensk kultur. Det första är, att han givit oss Norrland i konsten. Det andra är, att han är en småfolkets målare. Tänk sådana porträtt han har skapat av fiskare, torpare och andra enkla människor! Det är ej några salongsporträtt, utan de avmålade träda fram på tavlorna precis som de te sig i det levande livet. Vidare skulle jag vilja fråga, om ej denne man varit av stor betydelse för vår svenska kultur, för vår svenska konst, då han representerar en övergång från den konst som vill erövra verkligheten, till den konst som vill överge verkligheten för jaget, jag menar övergången från svensk impressionism till svensk expressionism.

Jag vill sluta med att begära, att kammaren ville ge denne man ett erkännande som ett av de ursprungliga genierna inom svensk kultur för närvarande.

Herr Svedman: Herr talman! Jag har i utskottet biträtt majoritetens uppfattning i den föregående frågan och gör det även i denna fråga. Majoriteten har ställt sig olika till de framlagda förslagen och i det föregående fallet yrkat bifall men i detta fall yrkat avslag.

Man har talat om faran för konsekvenserna, och det är klart, att denna fara i frågor av detta slag måste framträda med särskild styrka. Som jag ser saken, tror jag emellertid, att faran för konsekvenser i det förra fallet är ingen. Ty när och hur ofta har det framträtt en person, som med sitt uppslag skänkt åt vårt folk och dess sjukvård tiotals miljoner? Det är svårt att tänka sig med det angivna fallet kommensurabla storheter. Men när det gäller den senare frågan, är faran för ett prejudikat enligt min mening mycket stor.

Här talas om en kulturpersonlighet av ett visst mått, ett visst värde, men jag är beredd att, om riksdagen bifaller denna motion, till nästa riksdag presentera tio namn, om vilka jag vågar ifrågasätta, att man kan diskutera dem i samband med pensioner av detta slag. Man får naturligtvis ej bara hålla sig till målare. Här finns skulptörer och kompositörer, här finns utövande musiker, skådespelare, skaldar och författare. Skall det gälla på ett område, skall det naturligtvis även gälla på andra områden av kulturella insatser.

Riksdagen har vid ett eller annat tillfälle tidigare beviljat s. k. honnörspensioner, men de fall, då utskottet avstyrkt och riksdagen avslagit dylika pensioner, ha varit talrikare. Jordbruksaposteln Rösio har fått en honnörspenning, och som nyligen nämnts, har en världsbekant svensk målare även fått en dylik belöning, när det konstaterades, att han på sin ålders dagar bodde i ett vindsrum och svalt. Ett förslag om att bevilja pension till Albert Ranft har avslagits, och vi ha nyss hört, att tvenne om vårt lands kulturella liv förtjänta kvinnor också gått miste om en tänkt nationalbelöning för sina insatser för vårt lands kultur.

Att behovet i det förra av kammaren nyss behandlade fallet, vilket herr

Ang. pension åt konstnären Helmer Osslund. (Forts.)
Tengström syntes betvivla, verkligen förefinnes, därom har utskottet gjort sig underrättat. Om man skall jämföra behoven i de båda fallen, tror jag, att det i det ena är minst lika stort som i det andra.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till vad utskottet här föreslår.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Föredrogs vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av väckt motion om rätt för fullmäktige i riksbanken att utse andre deputerade utom fullmäktiges krets; och

nr 41, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställningar om årligt understöd åt två städerskor.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

§ 9.

Ang. revidering av lantarbetstidslagen.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 49, i anledning av väckta motioner om revidering av lantarbetstidslagen den 26 juni 1936.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 178 i första kammaren av herr *Domö m. fl.* och nr 288 i andra kammaren av herr *Bagge m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t begära en allsidig utredning av frågan om lantarbetstidslagens revidering.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

1) av herrar *Tamm, Ekströmer, Skoglund* och *Sandström* i Härnösand, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med anledning av motionerna I: 178 och II: 288 ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om verkställande av allsidig utredning rörande den praktiska tillämpningen av den av 1937 års riksdag beslutade ändringen av 1936 års lantarbetstidslag och till 1939 års riksdag framkomma med förslag till sådan revision av sagda lagstiftning, att densamma måtte bringas i överensstämmelse med det praktiska livets krav;

2) av herrar *Elon Andersson* och *Barnekow*, vilka yrkat, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t vid framläggande av förslag om lagens prolongation måtte, utan att rubba lagstiftningens huvudgrunder, taga hänsyn till de erfarenheter beträffande svårigheterna vid lagens tillämpning, som redan vunnits och ytterligare kunde vinnas, samt låta detta komma till uttryck i den nya lagtexten.

Ang. revidering av lantarbetstidslagen. (Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Barnekow**: Herr talman! Då Kungl. Maj:ts proposition om en utvidgning och omarbetning av lantarbetstidslagen förelåg år 1937, så tillhörde jag dem som voterade för avslag på denna proposition. Sedan vi förlorat i voteringen, ansåg jag, att frågan skulle betraktas som avgjord och att intet skäl föreläge att på något sätt yrka på en genomgripande revision av lantarbetstidslagen. Det är ju ändå klart, att under den korta tid, som gått sedan denna nya lag börjat tillämpas, vissa svårigheter visat sig vid lagens tillämpning. Det ligger i sakens natur och var väl, kan man säga, ingalunda oväntat för någon.

Dessa svårigheter äro naturligtvis av olika slag. Det är dels sådana, som ej kunna övervinnas annat än genom lantbrukets fortgående rationalisering, och dels sådana svårigheter, som enligt mitt förmenande kunna övervinnas genom smärre förändringar av lagtexten. Det är i alla fall så, att de anmärkningar, som kommit till synes genom de beslut, som tillsynsmyndigheten härvidlag måst fatta, och de svårigheter, som på detta sätt trätt fram i dagsljuset, ej äro de enda. Det är ganska säkert, att många lantmän och hos dem anställda i vårt land överträda lagen. Det finns även, och det har jag själv konstaterat på något håll, sådana lantmän, som tro att de överträtt lagen, utan att de i verkligheten gjort det. Det är väl i alla fall skäl i att lagen något ändras, så att våra lantmän själva kunna tyda den och förstå, vad de ha att iakttaga. Det är väl ändå ej någon som tror, att våra mindre lantbrukare läsa alla prejudikat och utskottets motivering. Man får vara glad, om de läsa själva lagtexten, men då bör denna vara så klart skriven, att den verkligen av alla kan fattas.

Nu äro tydligen alla överens om, och det framgår också av utskottets motivering, att det finns vissa justeringar som böra göras. Det bör enligt mitt förmenande göras justeringar på det sättet, att en del av vad som står i motiveringen till arbetstidslagen föregående är överflyttas till lagtexten. Även i övrigt kan det göras mindre justeringar i själva lagtexten, utan att det på något sätt ingriper i denna lagstiftnings verkliga innebörd.

Utskottsmajoriteten förmenar nu, att denna fråga kommer att tagas upp av Kungl. Maj:t, och har i sin motivering antytt, att den är övertygad härom. Jag får säga, att jag betvivlar ej heller, att Kungl. Maj:t kommer att behandla denna fråga och eventuellt vidtaga en del förändringar. Men jag vill erinra om att det ej är så länge sedan, som det i denna kammare förelåg ett utskottsutlåtande i ett annat ärende, där utskottet skrev på ungefär samma sätt, som utskottet skrivit i det nu föreliggande ärendet, men där reservanterna i kammaren yrkade på en skrivelse till Kungl. Maj:t under förmenande, att då utskottet ansåg, att saken verkligen vore av vikt och betydelse, samt då utskottet hade alla skäl för sin åsikt, att denna fråga borde behandlas av Kungl. Maj:t i önskad riktning, så vore den logiska följden härav, att riksdagen också avgäve en skrivelse till Kungl. Maj:t. Den fråga, som vi i dag behandla, ligger ju till på samma sätt. Det kan dock ej förnekas, att en viss skiljaktighet föreligger. Då det gällde att skriva till Kungl. Maj:t i det ärende, varom jag nyss talade, så visste man, att Kungl. Maj:t skulle med nöje effektuera framställningen. Men här gäller det ju för Kungl. Maj:t att justera ett av Kungl. Maj:t själv framlagt förslag. Härför fordras i varje fall någon självövertvinnelse från Kungl. Maj:ts sida. Ehuru jag ej vill betvivla, att Kungl. Maj:t är mäktig denna självövertvinnelse, anser jag dock, att alla skäl tala för att riksdagen ger sin önskan klart och otvetydigt tillkänna genom en skrivelse till Kungl. Maj:t.

Ang. revidering av lantarbetstidslagen. (Forts.)

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Elon Andersson och mig avgivna reservationen.

Herr Skoglund: Herr talman! Förra årets riksdag fattade beslut om betydelsefulla ändringar i gällande lantarbetstidslag, och det beslut som då fattades gick ut på avsevärda skärpningar av denna lag. Med dessa ändringar och skärpningar följde rätt så betydande svårigheter för jordbrukarna och deras arbetare att anpassa sitt arbete efter lagens bestämmelser. 1936 års lag var ju en provisorisk lag. Det bestämdes, att den skulle gälla i tre år. Det betyder alltså, att Kungl. Maj:t nästa år, 1939, åter får framlägga proposition i ärendet. När det visat sig, att så pass betydande svårigheter förelägo, som man här kunnat konstatera, och när man dessutom kunnat beräkna, att Kungl. Maj:t måste syssla med denna fråga nästa år, ha vi från vårt håll ansett det vara både rimligt och riktigt att i en motion framföra krav på en utredning. Vi ha velat fästa riksdagens uppmärksamhet på hur det ligger till i detta avseende och hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle göra sin mening gällande.

Motionen har varit utremitterad för yttranden, och de yttranden som inkommit till andra lagutskottet ha givit belägg för att vad vi framfört i motionen varit överensstämmande med verkligheten. Arbetsrådets majoritet vill ej vara med om någon mera genomgripande revision av lantarbetstidslagen men anser dock en viss överarbetning av lagtexten önskvärd. Vidare säger arbetsrådet, att överarbetningen dock ej torde böra bli av enbart formell natur. Vad arbetsrådet i övrigt anfört, är nog ej så alldeles ostridigt. Arbetsrådet gör där vissa uttalanden rörande djurskötseln, ackordsarbete o. s. v. Jag har forskat i de utslag, som kommit från arbetsrådet, och försökt bilda mig en uppfattning om hur de kommit till. Jag tror, att man kan ha litet olika uppfattning om de uttalanden som där göras.

Arbetsrådet framhåller vidare, att man kunnat utan större svårigheter ordna saken i en stor del fall som ansetts besvärliga, och tänker då förmodligen på dispensförfarandet. Jag vill ej gå in på de olika detaljerna nu, men jag står gärna till tjänst med ytterligare upplysningar, om man under den fortsatta debatten skulle vilja gå in på detaljer.

Arbetsrådet har emellertid ej varit enigt om sitt uttalande. För arbetsrådets uttalande stå fyra av dess ledamöter, medan tre reserverat sig. Av dessa ha två på det livligaste tillstyrkt en utredning i anledning av motionen. De anse, att en prolongation av lagen efter de erfarenheter som gjorts är utesluten, utan att en överarbetning sker av lagtexten. De framhålla mycket bestämt, att redan nu sådana missförhållanden iakttagits, att en översyn av lagen är befogad. Dessa reservanter framhålla vidare, att arbetsrådets, d. v. s. majoritetens inom arbetsrådet, egen motivering, logiskt sett, borde ha lett till ett tillstyrkande av motionen, något som också ur sakliga synpunkter måste anses högst befogad. Den tredje av reservanterna erkänner, att de svårigheter som motionärerna påtalat, när det gäller ackordsarbete och s. k. blandat arbete, förelegat, men han vill ej vara med om en utredning i samma omfattning som de båda andra reservanterna utan vill ha en något mera begränsad utredning.

Gå vi över till de andra remissyttrandena, så ha vi ett yttrande från svenska lantarbetstidslagen, som tillstyrker en utredning. Där säger man, att om föreningen får döma efter de uttalanden, som snart sagt dagligen göras till föreningens tjänstemän, torde flertalet av de jordbrukare, vilka beröras av lagstiftningen och en stor del av deras arbetare vara av den meningen, att lagen ej tillfredsställer någondera partens behov. Det framhålls vidare i detta remissyttrande, att båda parterna vid de förhandlingar, som ägde rum förra

Ang. revidering av lantarbetstidslagen. (Forts.)

året och vid vilka ett kollektivavtal mellan lantarbetareförbundet och lantarbetsgivareföreningen kom till stånd, »i enigt samförstånd funnit sig föranlätna att upprätta ett kollektivavtal, vilket i åtskilliga väsentliga punkter står i strid mot lagens huvudbestämmelser och som därför för sitt genomförande måste förutsätta ett regelmässigt utnyttjande av lagens dispensmöjligheter». Beträffande djurskötseln säges det vidare i detta yttrande: »I vissa delar äro de nya bestämmelserna sålunda i det närmaste omöjliga att praktiskt tillämpa. Endast genom ett vidsträckt utnyttjande av dispensmöjligheterna ha jordbrukarna och deras arbetare till nöds kunnat undgå en del av lagens något egendomliga konsekvenser.» Yttrandet utmynnar i att svenska lantarbetsgivareföreningen på det livligaste tillstyrker en allsidig utredning av frågan om en revidering av lagen.

Lantarbetareförbundet säger i sitt remissvar, att det icke biträder motionärernas motivering men i övrigt ingenting har att invända mot den begärda utredningen.

Av vad jag anfört torde med all tydlighet framgå, att motionärerna haft fog för att väcka denna motion. Det förefaller som om utskottets majoritet icke heller vill förneka detta. Utskottet säger: »I vissa hänseenden torde emellertid sådana erfarenheter av lagstiftningen redan nu hava vunnits — bl. a. i fråga om arbetare, som i regel användas till såväl djurskötsel som egentligt jordbruksarbete — att till övervägande bör upptagas frågan, huruvida ej lagstiftningen — utan att dess grunder rubbas — kan bringas i bättre överensstämmelse med vad som befunnits praktiskt och lämpligt.» Det förhåller sig med andra ord på det sättet, att även de, som inte helt och fullt ha velat gå med på motionärernas synpunkter, dock måste erkänna, att det föreligger vissa besvärligheter vid lagtillämpningen, vilka säkerligen inte gå att övervinna utan att lagen underkastas närmare granskning.

Jag blev inte så litet förvånad, när jag i gårdagens nummer av Social-Demokraten läste en ledare, undertecknad av Mauritz Västberg, i vilken han kraftigt kritiserade högerreservanternas hållning. Det måste råda en mycket fördärvlig luft på tidningen Social-Demokratens redaktion. Vi ha ju t. ex. ibland bevittnat, hurusom vår nuvarande kyrkominister är from och älskvärd på alla sätt, när han innehar detta ämbete, men så snart han hamnar på tidningen Social-Demokratens redaktionsstol, får han alldeles oförklarliga utbrott av dåligt lynne. Beträffande min utskottskamrat herr Västberg har jag den erfarenheten, att han i andra lagutskottet är en älskvärd och angenäm människa, som jag sätter värde på på grund av hans trevliga uppträdande. Han tillhör utskottsmajoriteten i denna fråga, och han uttalade inga dylika hårda omdömen under utskottsbehandlingen av ärendet. Det var därför med stor förvåning jag läste hans tillspetsade uttalanden i tidningen Social-Demokraten, vilka gingo i en helt annan riktning.

Bortsett från dylika utbrott tror jag emellertid att vi kunna draga den slutsatsen, att det i stort sett funnits en viss förståelse för önskemålet att Kungl. Maj:t skall företaga en utredning av denna fråga och upptaga den till närmare prövning. Utskottet säger också, att det förutsätter, att vid utarbetandet av Kungl. Maj:ts förslag till ny lantarbetstidslag, vilken skall föreläggas 1939 års riksdag, de vunna erfarenheterna av lagens tillämpning skola ägnas tillbörlig uppmärksamhet och att därvid de jämkningar föreslås, som av erfarenheten visat sig påkallade, men anser att detta kan ske utan att riksdagen skriver till Kungl. Maj:t därom. Ja, detta är ovanligt försynt handlat. Man vill inte besvära Kungl. Maj:t med någon skrivelse; man kanske är rädd för att Kungl. Maj:t på något sätt skall taga illa upp, om man är så pass näsvis. Vi reserverar ha ju icke heller velat vara stygga mot Kungl. Maj:t. Vi ha dock an-

Ang. revidering av lantarbetstidslagen. (Forts.)

sett denna fråga vara av synnerligen stor betydelse, och när det finns så goda skäl att underrätta Kungl. Maj:t om de missförhållanden, som uppenbarligen föreligga, ha vi ansett att det är riktigare, att riksdagen skriver till Kungl. Maj:t och talar om vad den önskar. Det är av denna anledning, herr talman, som vi till detta utskottsutlåtande fogat en reservation, vari vi hemställa, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en allsidig utredning av den här föreliggande frågan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Tamm med flera vid utlåtandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar andre vice talmannen *Magnusson, Thorell, Janson* i Frändesta, *Magnusson* i Tumhult, *Anderson* i Norrköping, *Karlsson* i Granebo, *Casenberg, Kyling, Persson* i Grytterud och *Persson* i Falla.

Herr **Hermansson**: Herr talman! För att icke ådraga mig samma dom ifrån herr Skoglunds sida som han fällde över min partivän Västberg i första kammaren skall jag försöka uppträda ungefär på samma sätt i kammaren som jag gjorde i utskottet vid denna frågas behandling.

I den motion, som nu föreligger till riksdagens behandling, riktas det mycket skarpa formella anmärkningar mot den gällande lantarbetstidslagen, och det framställes — i indirekt form åtminstone — svåra anklagelser mot den riksdagsmajoritet, som i fjol godkände lagen i dess nuvarande utformning. Det påstås bland annat i motionen, att resultatet av denna lagstiftning har blivit »förvirring, osäkerhet i rättstillämpningen och ett missnöje, som går som en väldig våg över hela landet». Ja, när man läser denna målande skildring, är det nästan så att en känslig läsare kan höra missnöjesvägen brusa fram över landet.

Jag tror dock för min del, att man kommer sanningen betydligt närmare, om man säger, att motionärerna och deras meningsfränder ha gjort aktningvärda försök att framkalla en sådan våg av missnöje med den nuvarande lantarbetstidslagen men att dessa försök åtminstone i stort sett ha misslyckats. Om man nu emellertid bortser från de agitatoriska utsvävningarna och sällar ut det sakliga innehållet i motionärernas framställning, skall man utan större svårighet finna, att det är ett mycket stort avstånd mellan riksdagshögerns ståndpunkt i fjol och den mening, som högergruppen i år givit uttryck åt. Den ganska beskedliga reservation, som avgivits av högerns representanter i utskottet, stärker också intrycket, att högerpartiet är på full reträtt från sin tidigare ståndpunkt i denna fråga. Herr Skoglunds nyss hållna anförande jävar icke heller på något sätt denna uppfattning. När jag säger detta, är jag emellertid angelägen att framhålla, att detta uttalande inte innebär något klander mot dem som ha ändrat ståndpunkt, utan jag har endast velat konstatera ett glädjande faktum. Jag erkänner också att påståendet är av sådan art, att det behöver bevisas, och det är just vad jag ämnar göra.

I fjol uppträdde högern nästan som en man mot alla ändringar i 1936 års lantarbetstidslag. Partiets representanter yrkade avslag på Kungl. Maj:ts proposition i ämnet och nedlade en mycket stor energi på att bevisa, vilka oerhörda svårigheter lagen skulle komma att medföra för det svenska jordbruket. Kritiken riktade sig vid detta tillfälle först och främst mot att lagen skulle utsträckas till att gälla även för sådana jordbrukare, som i regel sysselsätta endast tre arbetare, att vidare djurskötarna skulle inordnas under lagen och slutligen att den ordinarie arbetstiden för egentliga jordbruksarbetare skulle minska till respektive 41, 46 och 54 timmar i veckan.

Den som läser högergruppens motion vid årets riksdag skall finna, att veder-

Ang. revidering av lantarbetstidslagen. (Forts.)

börande nu tycks ha mycket litet att invända mot allt det väsentliga i den lagändring, som beslutades i fjol. Då var det själva kärnpunkterna i lagen, som från högerhåll kritiserades. I år sysslar kritiken uteslutande med de förmenta svårigheterna vid lagens tillämpning. Den reservation, som högers representation i utskottet har avgivit, går ju också ut på att en allsidig utredning skall verkställas rörande den praktiska tillämpningen av lagen. Man vänder sig således numera icke mot lagens huvudprinciper.

Av den reservation, som avgivits av herrar Elon Andersson och Barnekow, framgår det också klart och tydligt, att folkpartiets representanter ha avlägsnat sig ett gott stycke från den uppfattning, de företrädde, då lantarbetstidslagen förra gången diskuterades i riksdagen. I fjol ville man på det hållet inte vara med om någon utvidgning av lagens tillämpningsområde eller någon förkortning av arbetstiden. I år ha båda reservanterna från folkpartiet ansett sig böra särskilt framhålla, att de inte önska rubba lagstiftningens huvudgrunder utan nöja sig med en lagändring, som är förestavad av rent praktiska synpunkter.

Det framgår således av handlingarna i målet, att den kritik, som i år riktats mot lagen, är av helt annan karaktär än den starka opposition, som i fjol restes mot själva grundprinciperna i den nya lagstiftningen. Man anser numera inte, att bestämmelserna om lagens omfattning eller genomsnittsarbetstidens längd böra ändras. Ändringskraven gälla i stället endast frågor, som måste anses höra till lagens utanverk. Jag vet inte om opponenternas ändrade inställning möjligen beror på att de inte längre tro att lagen skall få de ödesdigra verkningar, som de tidigare ha siat om, eller om det är andra orsaker, som göra, att de inte längre synas vilja rekommendera en återgång till den ordning, som rådde före den 1 november 1937. Men om jag skall försöka tyda saken till det bästa — som man ju alltid bör göra — är det svårt att tolka oppositionens ändrade inställning på annat sätt, än att opponenterna från i fjol nu ha kommit till insikt om att det svenska jordbruket verkligen kan anpassa sig efter de nya förhållanden, som lagens genomförande har skapat, och att de sålunda äro beredda att acceptera själva huvudprinciperna i lagstiftningen. Och om som jag hoppas denna tolkning är riktig, bör det även bli lätt att komma tillrätta med de praktiska svårigheter, som kunna uppstå vid tillämpningen av de olika lagbestämmelserna.

Jag kan emellertid inte underlåta att i detta sammanhang påpeka, att motionärerna vid bedömandet av dessa praktiska svårigheter också råkat skjuta ganska betydligt över målet. Det förefaller uppriktigt sagt, som om de exempel, som motionärerna ha valt för att belysa vissa olägenheter, som skulle ha uppstått vid den praktiska lagtillämpningen, utgöra rena konstruktioner och ha bra litet med verkligheten att göra. De i motionen omnämnda lantbrukarna t. ex., som den ena veckan, då det är dåligt väder, låtit sina körkarlar ligga hemma på soffloeket och hästarna stå i stallet för att under nästa vecka, då väderleken är tjänligare, utnyttja dagarna till dubbelt så mycket arbete som i normala fall, dessa gökar skulle jag bra gärna vilja se. Jag tror nämligen inte, att det finns så dumma bönder i Sveriges land. Men om det verkligen finns någon, som vill utsätta sina djur för en sådan behandling, undrar jag om en sådan herre inte borde utan vidare sättas under förmyndare såsom olämplig att förvalta sin egendom. Att han också dessutom ganska snart skulle åka fast för kvalificerat djurplågeri, torde vara ganska uppenbart.

Motionärerna ha vidare anfört en mängd exempel på sådana sysslor, som en djurskötare kan ha att utföra vid sidan av sitt egentliga arbete. Han kan t. ex., sägs det, vara sysselsatt med att blanda kraftfoder, mala gröpe eller köra mjölk till ett närbeläget mejeri. Allt detta är ganska riktigt. Motionä-

Ang. revidering av lantarbetstidslagen. (Forts.)
 rerna ha emellertid härav dragit den oriktiga slutsatsen, att en ladugårds-skötare, som under kortare tider på dagen sysslar med annat arbete än egentlig djurskötsel, på grund därav inte skulle betraktas som djurskötare och således under den mörkaste årstiden få sin ordinarie arbetstid minskad till 41 timmar i veckan. Detta är som alla kunna förstå ett stort missförstånd för att nu inte kalla det för något annat och värre.

Den praktiska tillämpningen av lagen handhaves som vi veta av arbetsrådet, och denna myndighet har av statsmakterna utrustats med mycket vidsträckt befogenheter att i varje särskilt fall avgöra, hur lagen bör tolkas. Enligt vad jag inhämtat lägger arbetsrådet icke hinder i vägen för att en ladugårdskarll eller fodermarsk inom rimliga gränser skall få utföra annat arbete utan att därför bli diskvalificerad som djurskötare i lagens mening. Arbetsrådet har också i sitt yttrande över motionen påpekat, att motionärerna tagit alldeles fel vid bedömandet av lagens praktiska tillämpning. Arbetsrådet säger bland annat följande, som jag tillåter mig citera: »Motionärernas exempel på arbetstidslagens brister hänföra sig i övrigt till en tolkning av lagtexten, som ej motsvarar den praktiska tillämpningen. Skogsarbete och dikning har sålunda i mycket stor utsträckning befunnits undantaget från lagens tillämpning enligt 1 § a), varjämte, då så ej varit fallet, behovet av utsträckt tid setts tillgodo enligt 5 § 1 eller 3 mom. Frågan om djurskötarnas arbetstid har likaledes i lagtillämpningen kunnat lösas utan de av motionärerna angivna svårigheterna.» Detta innebär ju tydligen något helt annat än vad herr Skoglund ville göra gällande, när han sade, att de yttranden, som avgivits över motionen, ha givit belägg för riktigheten av vad motionärerna ha anfört. Arbetsrådets uttalande är tydligt och klart och tarvar således inga särskilda kommentarer från min sida.

Herr Skoglund gjorde också ett visst nummer av det förhållandet, att lantarbetstidslagens och lantarbetarnas organisationer hade kommit överens om att tillämpa en i viss mån längre arbetstid och en annan fördelning av arbetstiden än lagen föreskriver. Jag har mycket svårt att förstå den skarpa kritiken på denna punkt. Vad som inträffat är ju ingenting annat, än att parterna på arbetsmarknaden ha enats om en anordning, som anses utgöra en förnuftig lösning av ett visst problem, och att arbetsrådet på grund av lagens bestämmelser har ansett sig kunna lämna medgivande till denna förnuftiga lösning. Detta förhållande visar, att lagen icke är så stelbent som herr Skoglund och hans meningsfränder ha velat göra gällande. Det kan utan vidare sägas, som herr Skoglund också mycket riktigt sade, att lagen borde vara så utformad, att nödiga åtgärder kunna vidtagas utan arbetsrådets medgivande. Häremit vill jag endast invända, att det var både väntat och förutsett, att de nya lagreglerna icke skulle kunna tillämpas lika strikt under alla förhållanden och på alla arbetsplatser, och det var ju just därför som arbetsrådet erhöll denna vidsträckt befogenhet att låta lagens tillämpning i viss mån anpassa sig efter de olika förhållandena.

Lagen har, som vi alla veta, endast provisorisk karaktär; den gäller i sin nuvarande utformning till den 1 november 1939, och det är alldeles självklart, att statsmakterna, när lagen i en snar framtid skall prolongeras, också komma att ta vederbörlig hänsyn till alla de erfarenheter, som vunnits under den tid lagen tillämpats. Såsom det också framgår av utskottets utlåtande är heller icke utskottsmajoriteten främmande för den tanken, att lagtexten kan behöva ändras i ett eller annat avseende i syfte att för framtiden underlätta lagens efterlevnad. Men då vi inom denna utskottsmajoritet ha varit fullt på det klara med att lagen kommer att bli föremål för en behövlig översyn innan den förelägges nästa års riksdag, så ha vi i olikhet med reservanterna betraktat

Ang. revidering av lantarbetstidslagen. (Forts.)

det som en överloppsgärning att tillstyrka en riksdagsskrivelse med begäran om en särskild utredning i saken. Och jag ber, herr talman, med anledning därav att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Johansson* i Djursnäs.

Herr Skoglund: Herr talman! Herr Hermansson försökte framställa vår motion såsom ett uttryck för ett återtåg från högerns tidigare inställning i arbetstidsfrågan. Det finns emellertid, herr Hermansson, ibland tillfällen, där man kan tala om vad som är praktiskt möjligt, och vi ha icke ansett, att det låg inom en praktisk möjlighet att tänka sig, att den nuvarande regeringsmajoriteten skulle i någon avsevärd del våga rygga det beslut den var med om att fatta förra året; men däremot tilltrorde vi den en så pass stor självövertinnelse, att den eventuellt skulle kunna vara med om att rätta till vad som visat sig vara uppenbart omöjligt att tillämpa i det praktiska livet. Detta är, herr Hermansson, förklaringen till en hel del av vad herr Hermansson nämnde i det sammanhanget.

Sedan berörde herr Hermansson ett par exempel, som vi anført i vår motion. Han talade om skogskörning och han sade, att den som eventuellt skulle följa högermotionärernas anvisning, kunde riskera att utsätta sig för anklagelsen att bedriva djurplågeri. Det kanske icke är riktigt så farligt som herr Hermansson tänkt sig. Verkliga förhållandet är, att i en stor del av bergslagernas bygger är det mycket vanligt att avtal förekomma mellan arbetsgivare och arbetare, att arbetslönen utgår med en viss del av den intjänta körlönen. Jag har hört uppgivas från mycket vederhäftigt håll, att det vanligen är 45 à 50 % av vad som kan tjänas för dagen av häst och karl som tillfaller körkarlen, och det övriga får arbetsgivaren i ersättning för häst och släde och foder åt hästen o. s. v. Det har förekommit under den gångna vintern, att när på grund av otjänlig väderlek och liknande besvärligheter det var svårt att köra en vecka, man ansett det önskvärt att kunna arbeta litet längre tid den andra veckan. Risker för ett så långvarigt arbete, att det kunde betraktas som djurplågeri, är inte överhängande med den begränsade tid som under korta vinterdagar står körkarlen till buds. Därnäst skola vi komma ihåg, att skogskörning nu för tiden är annorlunda än tidigare. Lastbilarna ha tagit de för hästarna påfrestande, långa transporter, och skogskörning för närvarande är i flera fall endast ett utsläpande till vägarna av virke, ett arbete, som icke på något särskilt sätt anstränger dragarna. Att arbetsrådet icke varit alldeles främmande för sådana fall som motionärerna omnämnt, tror jag herr Hermansson kan finna, om han studerar en del handlingar från arbetsrådet, där han finner, att detta i brev till arbetsgivare förklarat sig villigt att, om det visar sig föreligga avsevärda olägenheter, ta under omprövning, huruvida det skulle vara möjligt att beräkna arbetstiden för en längre tidsperiod än en vecka.

Vad vidare skogsarbetet beträffar, sade herr Hermansson, att den frågan också i stort sett kunnat lösas genom att arbetsrådet meddelat vissa utslag, enligt vilka ackordsarbete i skogen betraktas såsom sådant arbete, vilket det icke åligger arbetsgivaren att övervaka. Vill herr Hermansson göra sig det omakett att gå igenom arbetsrådets utslag i hithörande ärenden, kommer han att finna, att det är fråga om skogsägare med mycket stora skogskomplex, som dessa utslag röra sig om. Det är skogsägare med 3,000 à 4,000 tunnland, i ett fall gäller det en skogsägare, som har skogsarbetare boende på skogsskiftet, vilka icke ha med jordbruket att göra. De lyda under särskild skogsvaktare och bo långt från gården. I så gott som samtliga dessa fall är det fråga om

Ang. revidering av lantarbetstidslagen. (Forts.)
större skogskomplex, som ha mycket litet samband med vanligt jordbruk. Och beträffande ackordskörning i skogen visa ett par ärenden, som alltjämt ligga under arbetsrådets prövning, att arbetsrådet har mycket svårt med den nuvarande lagstiftningen som grund att komma till ett avgörande.

Vidare yttrade herr Hermansson, att arbetsrådet i sitt remissyttrande har framhållit, att vad motionärerna åsyfta, exempelvis när det gäller djurskötarna, har kunnat lösas inom den nuvarande lagens ram, och att det alltså förelåg ett missförstånd från motionärernas sida. Jag vågar påstå, att det uttalandet är sådant att det kan diskuteras. Arbetsrådet har meddelat ett par utslag, vilka jag förstår herr Hermansson åsyftade i detta sammanhang. Det ena gällde en jordbrukare, som hade begärt att hans ladugårdskarlar skulle få transportera mjölken till mejeriet — det beräknades ta en timme om dagen — och att han trots denna mjölktransport skulle få betraktas såsom varande arbetare, vilken huvudsakligen ägnade sig åt djurskötsel. Det finnes ett liknande utslag, där en arbetsgivare begärt, att ladugårdskarlen skulle få transportera mjölk till mejeriet, som var beläget 300 meter från gården; även i det fallet har arbetsrådet kommit till det resultatet, att så borde få ske. Men, herr Hermansson, det finns en annan sak, som hänger samman med dessa utslag, och som gör att vi skola uppmärksamma dem ett ögonblick. Dessa beslut ha fattats med 4 röster mot 3. Tre av arbetsrådets 7 ledamöter — och jag befarar, att arbetsrådets ordförande tillhör reservanterna — ha i dessa fall tydligen varit av den mening, att arbetsrådet icke kan enligt nuvarande lagstiftning fatta ett sådant beslut. Detta visar, huru pass osäkert det ligger till. Det finns ett annat fall, som vi också kunna komma ihåg i detta sammanhang. Det gällde en arbetsgivare som hade begärt, att hans stallfodrare skulle få hämta posten två gånger om dagen och dock alltjämt få betraktas som djurskötare. Han hämtade posten två gånger om dagen, och det beräknades ta $\frac{3}{4}$ timme varje gång, det gjorde alltså $1\frac{1}{2}$ timme per dag. I det fallet har arbetsrådet sagt, att skall den mannen hämta posten, kan han icke betraktas som djurskötare, och då minskas omedelbart hans arbetstid från 54 timmar till 41 timmar i veckan under december och januari månader. Det måtte väl om något visa, huru pass många osäkerhetsmoment, som alltjämt finnas för tydningen av lagen i detta hänseende. Jag skall för ögonblicket icke fördjupa mig längre i dessa exempel, ehuru det nog kunde vara möjligt att anföra flera dylika.

Så nämnde herr Hermansson något om avtalsuppgörelser och sade, att han tyckte icke, att det var så märkvärdigt, att när de båda parterna, lantarbetstidslagen och lantarbetarna, kommit till vad han betraktade som en förnuftig lösning, de då hemställde till arbetsrådet, att arbetsrådet också skulle försöka ordna det på sådant sätt, att denna förnuftiga lösning skulle kunna bringas ut i verkligheten. Det anser jag också vara rimligt och riktigt, men det kan väl ändock icke vara rätt, att vi skola ha en arbetstidslag som är sådan, att när det är fråga om en uppgörelse, som berör många människor, alla dessa skola nödgas begära dispens. Det föreföll av de meddelanden, som man fick från vederbörande organisationer, att de trodde, när de träffade denna uppgörelse, att arbetsrådet skulle kunna lämna en generell befrielse, men det visade sig, att det icke gick, utan varje arbetsgivare var för sig får begära dispens. I tidningen Lantarbetaren, organ för de organiserade lantarbetarna, har ju också sagts ut, att det icke ställer sig så förfärligt enkelt, som mången låter komma till synes, med den nuvarande lantarbetstidslagen. När tidningens redaktör refererade den motion vi nu diskutera och det yttrande som lantarbetareförbundet avgivit, skrev han: »Vad som framför allt gör en omarbetning nödvändig är att den nuvarande lantarbetstidslagen icke kan tillämpas utan vittgående undantag, som genom dispens måste beviljas undan-

Ang. revidering av lantarbetstidslagen. (Forts.)
tagslöst alla arbetsgivare för att dessa skola bli i stånd att uttaga den arbetstid vartill de äro berättigade.» Och i slutet av sin artikel yttrar redaktören: »Det ligger i öppen dag, att en lag som icke kan tillämpas utan långt gående undantag, icke är förankrad i det praktiska livets erfarenhet, och bl. a. därför är en justering önskvärd av lantarbetstidslagen.»

Vad tidningen Lantarbetarens redaktör i detta fall säger, ger, herr talman, uttryck åt ungefär samma uppfattning som jag kommit till, när jag både i andra lagutskottet och i praktiska livet måst försöka lära mig denna lag.

Herr Hermansson: Herr talman! Då herr Skoglund i sitt senaste yttrande framförde en hel del argument, som jag anser mig hava vederlagt i mitt första anförande, skall jag här icke upptaga till bemötande mer än ett par tre punkter av vad han sist anförde.

Vad först beträffar frågan om lagens tillämplighet överhuvud vill jag säga, att varken jag eller utskottsmajoriteten någonsin förnekat, att det har uppstått vissa svårigheter vid lagens tillämpning. Jag underströk också detta i mitt första anförande. De ändringar i lagtexten, som kunna behövas för att underlätta lagens efterlevnad i framtiden, kunna emellertid göras, och komma även att göras, utan att riksdagen behöver skriva till Kungl. Maj:t och begära en särskild utredning.

Beträffande skogsarbetet, där enligt motionärerna hästarna vid behov användas varannan vecka, sade herr Skoglund, att det är mycket vanligt, att man, om det är dåligt väder den ena veckan, arbetar litet längre tid nästa vecka. Men i motionen säger man någonting helt annat. Det var detta jag syftade på, när jag sade, att om man använder sina dragare på det sätt, som man i motionen talar om, så gör man sig skyldig till kvalificerat djurplågeri. I motionen står det nämligen så här: »Om otjänlig väderlek hindrar dem den ena veckan att skaffa sig någon arbetsförtjänst» — märk väl, att det förutsättes, att vederbörande arbetare under hela veckan icke har *någon* arbetsförtjänst alls — »är man på grund av lagens stadgande förhindrad att den påföljande veckan, om väderleken då medger arbete, inhämta den minskning i arbetsförtjänst, som tidigare drabbat dem.» Det är ju tydligt, att motionärerna menat, att om man icke kunnat göra någonting alls den ena veckan, skall man kunna köra dubbelt så mycket som vanligt den andra veckan. Detta har jag för min del ansett vara fysiskt omöjligt. Och jag tror, som sagt, att det icke finns några bönder så dumma att de vilja använda sina dragare på ett sådant sätt.

Till detta vill jag endast tillägga, att jag känner mig mycket tacksam å mitt partis vägnar för den hänsyn till riksdagsmajoriteten, som högerpartiet enligt herr Skoglund velat visa genom att icke längre rikta sig mot själva huvudprinciperna i lagen, utan låta sig nöja med de obetydliga ändringar, som erfordras för att möjliggöra en smidigare lagtillämpning. Om högerpartiet emellertid, som herr Skoglund senast ville göra gällande, fortfarande har samma mening om själva lagen som i följ, måste jag dock konstatera, att man både i motionen och i högerreservationen måtte ha skrivit ett och menat någonting helt annat. Och då jag icke är tankeläsare, har jag endast kunnat hålla mig till vad som varit skrivet. Det har i varje fall varit omöjligt att gissa sig till vad som därutöver kan ha varit menat.

Herr Carlström: Herr talman! Jag hade ursprungligen icke tänkt medverka till att förlänga denna debatt genom ett inlägg, därför att vi hade ju litet var på känn, att så som majoriteten ligger i kammaren, kunde vi knap-

Ang. revidering av lantarbetstidslagen. (Forts.)

past hoppas på något vidare gehör för våra krav året efter det en ändring i förevarande lag antagits.

Det var emellertid vissa uttalanden från herr Hermanssons sida, som jag tyckte vara i någon mån kategoriska. Han menade, att hela den här lagstiftningen var så bastant åstadkommen, att det fanns ingenting att anmärka på den. Och såväl högermotionärerna som våra representanter i utskottet hade, menade han, genom sitt ställningstagande i år visat, att de hade gått ifrån sina förutvarande uppfattningar i fråga om vissa besvärigheter, som denna lag skulle medföra. Jag blev därför ganska förvånad, då herr Hermansson i slutet av sitt förra anförande, och även nu i sitt sista, underströk, att även han anser, att lagstiftningen måste revideras. Det är väl här egentligen både från herr Hermanssons sida och från annat håll fråga om vad som är praktiskt omöjligt att genomföra på grund av denna lagstiftnings formulering, eller om det skall vara nödvändigt att i fortsättningen undersöka, huruvida motionärerna här, såsom herr Hermansson sade, ha skrivit ett och menat någonting annat. Ja, herr Hermansson, huru hava då de, som skrivit lagen, skött sig i det avseendet, då lagen alltså icke i praktiken kan tillämpas så, som den är skriven? Jag menar sålunda, att det är en smula förmätet att från det hållet komma och påstå, att denna lag är i fråga om hela sin struktur så utomordentligt väl avvägd, att det skulle vara ojust att komma med några anmärkningar och begära någon ändring.

Herr Hermansson sade också, att trots allt vad som sagts om de besvärigheter, som skulle uppstå vid lagens tillämpning, hade det nu visat sig, att jordbruket kan stå ut med denna lag. Ja, jordbrukets folk är ju ett ganska tåligt folk; det är känt sedan gammalt. Men att tillämpningen skulle gå så utomordentligt bra, och att man skulle ha fått bevis för att lagen vore förnuftig och praktisk, är väl ändå påståenden, som jag icke tror, att herr Hermansson vågar stå för. Då frågan var uppe i fjol, deltog jag för min del icke i debatten, därför att jag tänkte mig, att om vi vid jordbruket kunde få en sådan betalning för våra produkter och en sådan ersättning för vårt arbete, att vi komme ut med att ge jordbrukets folk samma möjligheter i avseende å arbetstid som industriens, så vore det bara bra, och då hade vi ingen anledning att sätta oss emot detta. Men jag vill säga herr Hermansson, att i icke så få fall förhåller det sig på det sättet, att den lättnad, som arbetarna här fått, har för företagarna medfört en motsvarande tunga. Och det är uppenbart, att i ett demokratiskt land är det litet besvärligt, när man flyttar över arbetsuppgifterna för de mindre jordbruk, som falla under lagen, från arbetarna till arbetsgivarna utan större möjlighet för de senare att därför er-hålla något slags kompensations.

Med anledning av det slutresultat, som herr Hermansson kom till, tycker jag, att skillnaden mellan hans uppfattning och den, som herrar Elon Andersson och Barnekow företråda i sin reservation, är just ingen. Därför tycker jag, att herr Hermansson skulle kunnat yrka bifall till denna reservation, vilket jag, herr talman, ber att få göra.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr första vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till den av herr Tamm m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o) bifall till den av herrar Elon Andersson och Barnekow avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Skoglund begärde emellertid votering, i anledning varav herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) avgivna nu antogs till kontra-

Ang. revidering av lantarbetstidslagen. (Forts.)

proposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande votersproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagtuskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 49, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Tamm m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voterspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Skoglund begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 135 ja och 39 nej, varjämte 20 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Föredrogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion angående visst tillägg rörande tändstickor till kungörelsen angående märkning av vissa varor av utländskt ursprung.

Ang. visst tillägg rörande tändstickor till kungörelsen angående märkning av vissa varor av utländskt ursprung.

Därvid anförde

Herr **Mårtensson**: Herr talman! Utskottet har ställt sig ganska välvilligt till motionärernas förslag och bekräftar de uppgifter, som framförts i motionen. Utskottet framhåller bl. a.: »Känt är, att de utomlands tillverkade tändstickorna ofta givits ett utseende, särskilt med avseende å förpackning, som gör dem svåra att särskilja från gängse svenska typer. För ett tillmötesgående av motionärernas krav tala sålunda flera omständigheter.» Men efter dessa välvilliga uttalanden till förmån för motionen ändrar utskottet uppfattning och hänvisar till de handelspolitiska svårigheter, som eventuellt kunde uppstå, om motionen skulle bifallas. Utskottet framhåller i anslutning härtill: »Icke desto mindre har utskottet ansett sig icke böra föreslå bifall till motionen. Flera skäl ur handelspolitisk synpunkt tala för ett sådant beslut. Sålunda måste man vid en märkning, på sätt nu föreslagits, av till Sverige importerade tändstickor räkna med den möjligheten, att i länder, där Sverige ännu lyckats placera sin export av tändstickor, motåtgärder skulle kunna bli följden. Tändsticksexporten från Sverige skulle därigenom hava ställts inför nya svårigheter utöver redan bestående i stället för att hava erhållit hjälp.»

I anslutning till detta utskottets utlåtande vill jag bara anföra några få ord. Det är alldeles självklart, att motionärerna icke förbisett dessa förhållanden, när motionen utarbetades. Och jag tror mig kunna konstatera, att de av utskottet uttalade farhågorna icke äga något som helst berättigande. Ty hittills har, enligt vad jag har mig bekant, Svenska tändsticksindustrien icke på något sätt försökt dölja, varest de tändstickor äro tillverkade, som exporteras härifrån till olika länder, utan tvärtom har det legat i dessa företags intresse att just framhålla ursprungsmärket och tillverkningsorten för dessa fabrikat. Huruvida däremot ett bifall till motionen ur andra synpunkter skulle kunna

Ang. visst tillägg rörande tändstickor till kungörelsen angående märkning av vissa varor av utländskt ursprung. (Forts.)

medföra några konsekvenser på det handelspolitiska området vågar jag icke uttala mig om. Därest så skulle vara fallet, anser jag dock, att farhågorna härför icke böra överdrivas alltför mycket. Det kan ju i detta sammanhang hänvisas till det uttalande, som har gjorts av kommerskollegium, som erinrar om det förslag till ändring av kungörelsen angående märkning av importerade varor, som kommerskollegium har överlämnat till Kungl. Maj:t, och som just gått ut på att i denna kungörelse även tändstickor skulle medtagas.

Motionärerna begära ju icke heller vare sig importförbud på tändstickor eller ökad tull på denna vara, utan motionärerna begära endast att, om en person går in i en affär för att köpa tändstickor, så skall han kunna få klart för sig, om den vara han köper är av svensk tillverkning, eller om den är tillverkad i något annat land. Detta är innebörden i motionärernas förslag. Jag tror också, att under de senare åren har det både föreslagits och genomförts åtgärder, som ur handelspolitisk synpunkt varit av betydligt större omfattning än de här föreslagna.

Vad är nu orsaken till att denna motion har blivit väckt i denna kammare? Jo, anledningen härtill är den utveckling, som den svenska tändsticksindustrien har genomgått under de senare åren. Sedan år 1929 har exporten av svenska tändstickor minskas från cirka 50,000 ton till omkring 16,000 ton år 1937. Under dessa tio år har alltså exporten av denna kvalitetsvara minskats till ungefär en tredjedel av den ursprungliga. Denna minskning av exporten har förorsakat, att en hel del fabriker måst läggas ned, och att tusentals arbetare blivit avskedade. Och de arbetare, som ha fått vara kvar inom denna verksamhet, hava under ett flertal år fått arbeta med betydligt inskränkt arbetstid. Samtidigt med att dessa ogynnsamma förhållanden i fråga om exporten inträtt, har importen av tändstickor ökat i ganska betydande utsträckning. 1929 uppgick importen till 215 ton, 1936 hade den ökat till 770 ton. För år 1937 har det visserligen märkts en liten nedgång från 770 till 666 ton, men huruvida denna nedgång i importen kommer att fortsätta, därom kunna vi för närvarande icke yttra oss.

Om denna utveckling inom tändsticksindustrien får fortsätta, kan faran för denna svenska industri och dess arbetare snart nog bli överhängande. Jag skall icke, herr talman, göra något yrkande. Men jag ber att få understryka vad utskottet har sagt i slutet av sin motivering. Utskottet säger där bl. a.: »Utskottet utgår därjämte från att Kungl. Maj:t, då tillfälle erbjuder sig i samband med underhandlingar i handelspolitiska avseenden med främmande makter, begagnar sig av varje möjlighet att tillvarataga det svenska näringslivets intressen.»

Jag vill understryka detta utskottets uttalande och tillägga, att det är av särskild vikt, att tändsticksindustrien vid dessa överläggningar icke glömmes bort.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Föredrogos vart för sig:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 128, i anledning av två av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till kapitalinvestering i fonden för låneunderstöd, avseende vissa sociala ändamål;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en statens anstalt för själsligt abnorma manliga skyddshemselever m. m.;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa kostnader för kompensation åt arbetare i statens tjänst för familjepensionsavdrag;

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda förslag om anslag till aktieteckning i Svenska Penninglotteriet Aktiebolag; och

nr 132, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till Vattendomstolorna: Avlöningar; samt

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 20, i anledning av väckta motioner om skattefrihet för vissa gåvor till luftvärnet m. m.; och

nr 21, i anledning av väckt motion om åtgärder mot hemtillverkning av alkoholhaltigt vin.

Vad utskotten i nämnda utlåtanden, memorial och betänkanden hemställt bifölls.

§ 12.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 22, i anledning av väckta motioner om tullfrihet för varor, avsedda för läkemedeltillverkning m. m.

Ang. tullfrihet för varor, avsedda för läkemedeltillverkning m. m.

Därvid anförde

Herr **Henriksson**: Herr talman! Bevillningsutskottet har visserligen avstyrkt föreliggande motion, men jag har såsom motionär anledning att vara tacksam för den klarläggande utredning av frågan, som utskottet gjort. Utskottet har i sak konstaterat, att de i motionen påpekade förhållandena böra rättas till. Medicinalstyrelsen har också tillstyrkt motionen. Men av hänsyn till att det skulle bli vissa svårigheter beträffande kontrollen har generaltullstyrelsen icke velat vara med på den väg, som motionen anvisat. I stället har man visat på en annan väg, som kan leda till rättelse. Det är min förhoppning, att så skall bli fallet till ett kommande år med Kungl. Maj:ts medverkan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Föredrogs vart för sig bankoutskottets memorial och utlåtande:

nr 42, angående avskrivning av osäkra fordringar vid riksbankens avdelningskontor i Malmö; och

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsrätt i statens pensionsanstalt för vissa grupper av befattningshavare.

Vad utskottet i nämnda memorial och utlåtande hemställt bifölls.

§ 14.

Föredrogs andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion angående kommunernas möjlighet att inverka på meddelandet av tillstånd att anordna offentliga möten, folkfester eller nöjeställningar; och yttrade därvid

Herr **Tornegård**: Herr talman! Jag har icke precis tänkt hålla något begravningstal, som det brukar heta, över motionen, utan jag vill tacka utskottet för dess välvilliga behandling av densamma. Utskottet säger nämligen, att det delar motionärens uppfattning. Detta säger ju icke så litet. Man kan

Ang. kommunernas möjlighet att inverka på meddelandet av tillstånd att anordna offentliga möten, folkfester eller nöjeställningar.

'Ang. kommunernas möjlighet att inverka på meddelandet av tillstånd att anordna offentliga möten, folkfester eller nöjestillställningar. (Forts.) således vara förvissad om, att det förelegat en hel del bristfälligheter. Jag vet också, att utskottet varit mycket benäget att tillstyrka motionen, men i elfte timmen fick det en P. M., som varit så gott som okänd i hela landet. Den har knappast någonstades tillämpats. Då beslöt utskottet avstyrka motionen. Jag vill endast framhålla, att om denna P. M. nu kommer till sin rätt och blir tillämpad, såsom tanken varit från början, kommer med all säkerhet det syfte, som vi haft med motionen, att också bli uppnått för framtiden.

Jag har endast velat nämna detta. Jag har icke något yrkande, utan jag är i likhet med utskottet helt och hållet förvissad om, att denna P. M. efter detta kommer att bli tillämpad.

Jag har, som sagt, herr talman, intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av åttonde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av säkerhetsanstalt för förvarade och internerade samt ny sinnessjukavdelning inom fångvården jämte en i ämnet väckt motion;

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Statens uppfostringsanstalt å Bona: Nybyggnadsarbeten m. m.;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till kapitalinvestering för uppförande av en logementsbyggnad vid fångkolonien å Singeshult;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmänna grunder för avskrivning av å statens allmänna fastighetsfond bokförda tillgångar m. m.;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående redovisning å statens allmänna fastighetsfond av vissa fastigheter, disponerade av Uppsala och Lunds universitet;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1938/39 m. m.; och

nr 140, i anledning av väckta motioner om stöd åt den mindre skeppsfarten;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 50, i anledning av väckt motion angående effektivare åtgärder för skogsbetets inskränkande; och

nr 51, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 (nr 206) om arbetarskydd, m. m., dels ock en i ämnet väckt motion; samt

andra kammarens enskilda utskotts utlåtande, nr 1, med förslag till ändrad lydelse av § 20 i kammarens ordningsstadga.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

§ 17.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herrar *Molander* och *Lövgren*, nr 488, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 307, angående försvarsberedskapens omedelbara stärkande;

herr *Bagge m. fl.*, nr 489, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 311, angående anslag till statlig lagerhållning m. m.;

herr *Eriksson* i Sandby *m. fl.*, nr 490, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 286, med förslag till lag om semester m. m.; och

herr *De Geer* i Lesjöfors, nr 491, med anhållan, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 286, med förslag till lag om semester m. m., om utredning angående en kalenderreform i syfte att minska antalet helgdagar.

Vidare avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 303, angående åtgärder till stödjande av trädgårdsnäringen m. m., nämligen:

nr 492 och 493 av herr *Wallén m. fl.*;

nr 494 av herr andre vice talmannen *Magnusson m. fl.*; och

nr 495 av herr *Lundqvist m. fl.*

Samtliga dessa motioner bordlades.

§ 18.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Lundell</i>	under 5 dagar fr. o. m. den 12 maj,
› <i>Lundbom</i>	› 2 › › › 12 ›
› <i>De Geer</i> i Hanaskog	› 3 › › › 14 ›
fru <i>Nordgren</i>	› 3 › › › 15 ›
herr <i>Westman</i>	› 3 › › › 12 ›
› <i>Johansson</i> i Tväråselet	› 5 › › › 12 ›
› <i>Johansson</i> i Norrfors	› 4 › › › 13 ›
› <i>Gustafsson</i> i Lekåsa	› 5 › › › 12 ›
› <i>Holmgren</i>	› 2 › › › 13 ›
› <i>Andersson</i> i Malmö	› 5 › › › 12 ›
› <i>Persson</i> i Vinberg	› 4 › › › 13 ›
› <i>Jansson</i> i Falun	› 2 › › › 12 ›
› <i>Olovson</i> i Västerås	› 2 › › › 12 ›
› <i>Sundberg</i>	› 4 › › › 14 ›
› <i>Lithander</i>	› 3 › › › 13 ›
› <i>Gardell</i>	› 2 › › › 14 ›
› <i>Nilsson</i> i Göteborg	› 5 › › › 12 ›
› <i>Lundstedt</i>	› 3 › › › 12 ›
› <i>Johansson</i> i Krogstorp	› 4 › › › 13 ›
› <i>Lindmark</i>	› 6 › › › 13 ›
› <i>Magnusson</i> i Tumhult	› 5 › › › 12 ›
› <i>Persson</i> i Norrby	› 4 › › › 13 ›
› <i>Andersson</i> i Löbbo	› 4 › › › 12 ›
› <i>Sandström</i>	› 9 › › › 15 ›
› <i>Larsson</i> i Östersund	› 3 › › › 14 › och
› <i>Tornegård</i>	› 3 › › › 14 › .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.2 e. m.

In fidem
Sune Norrman.